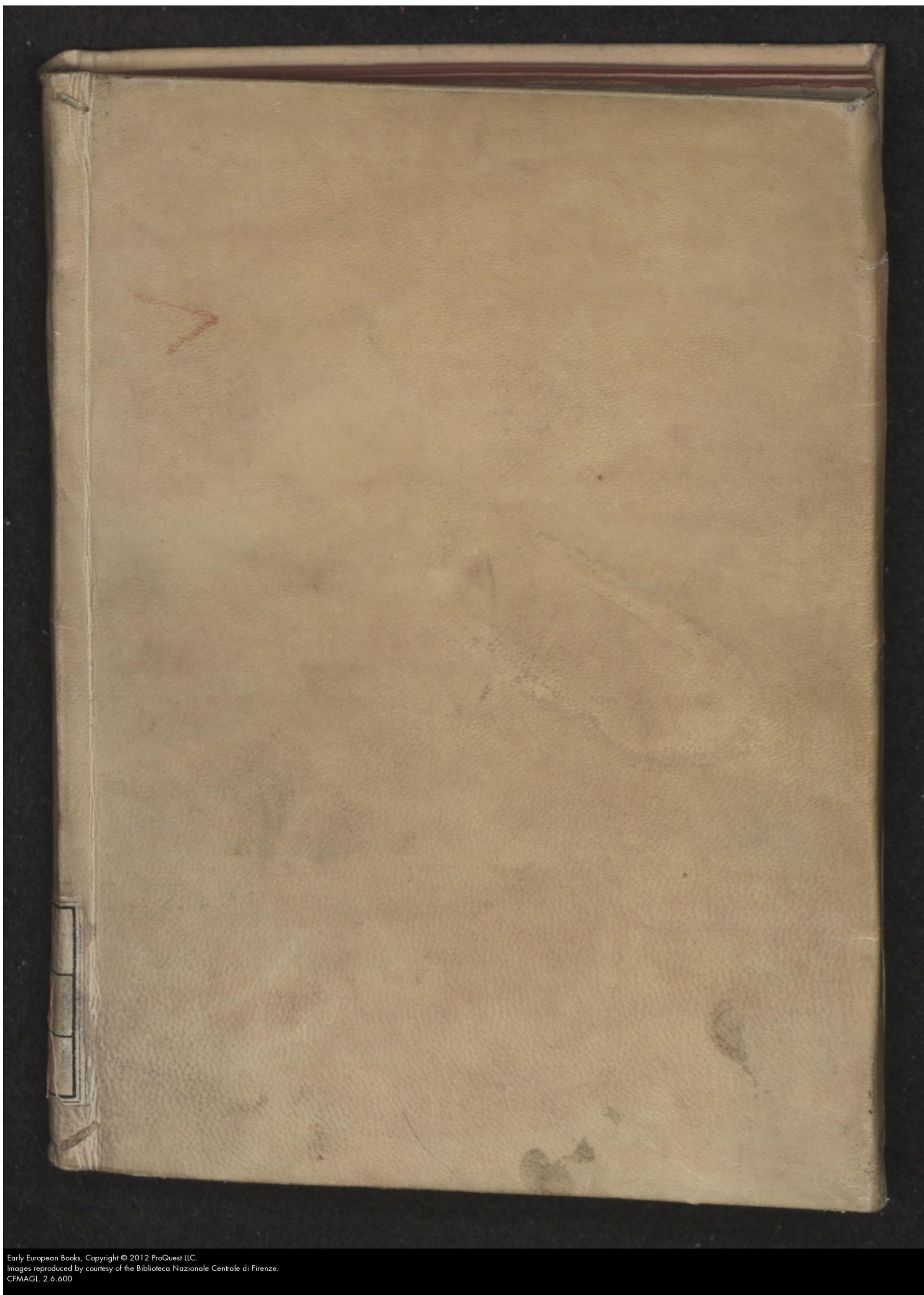
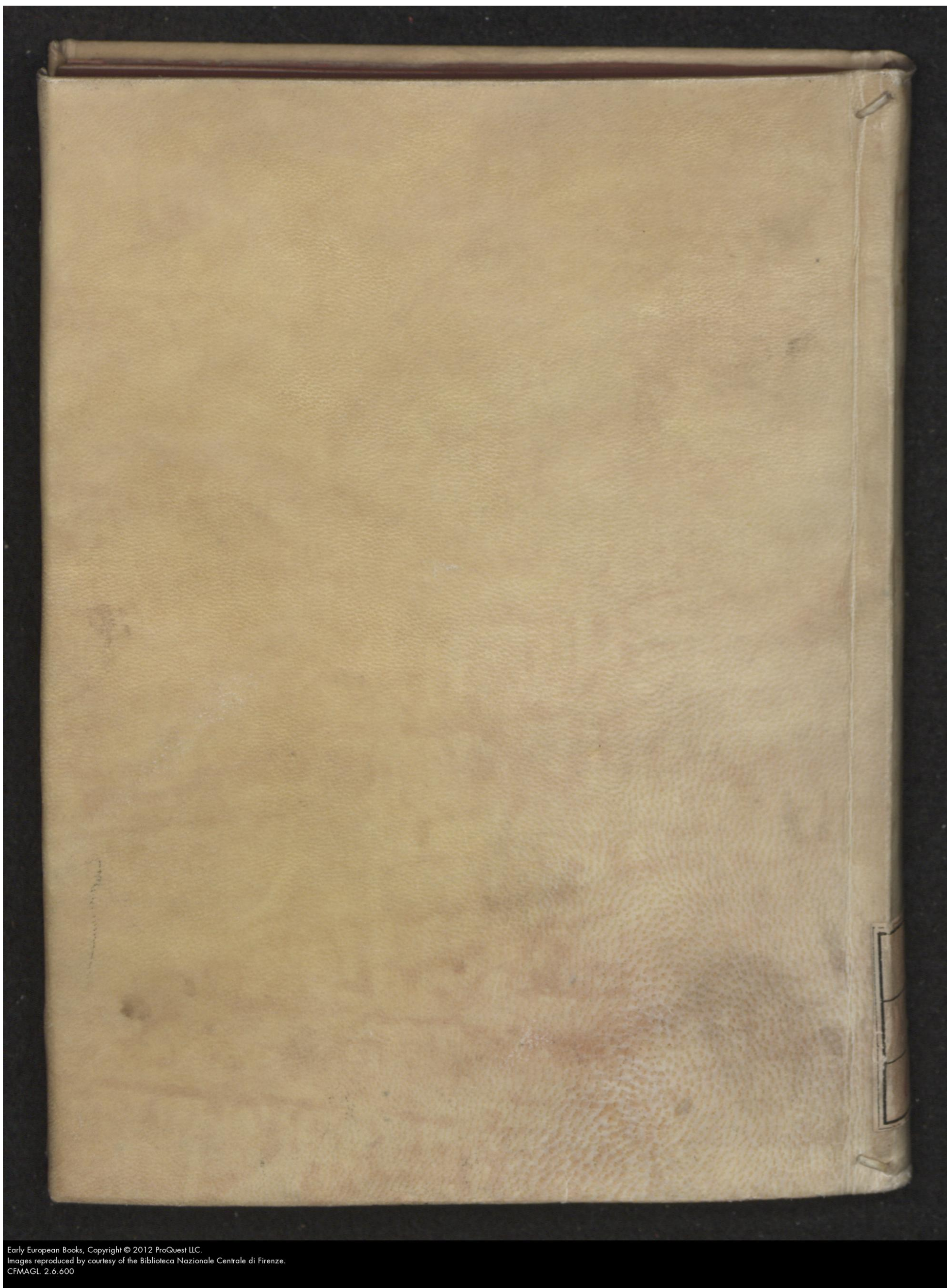
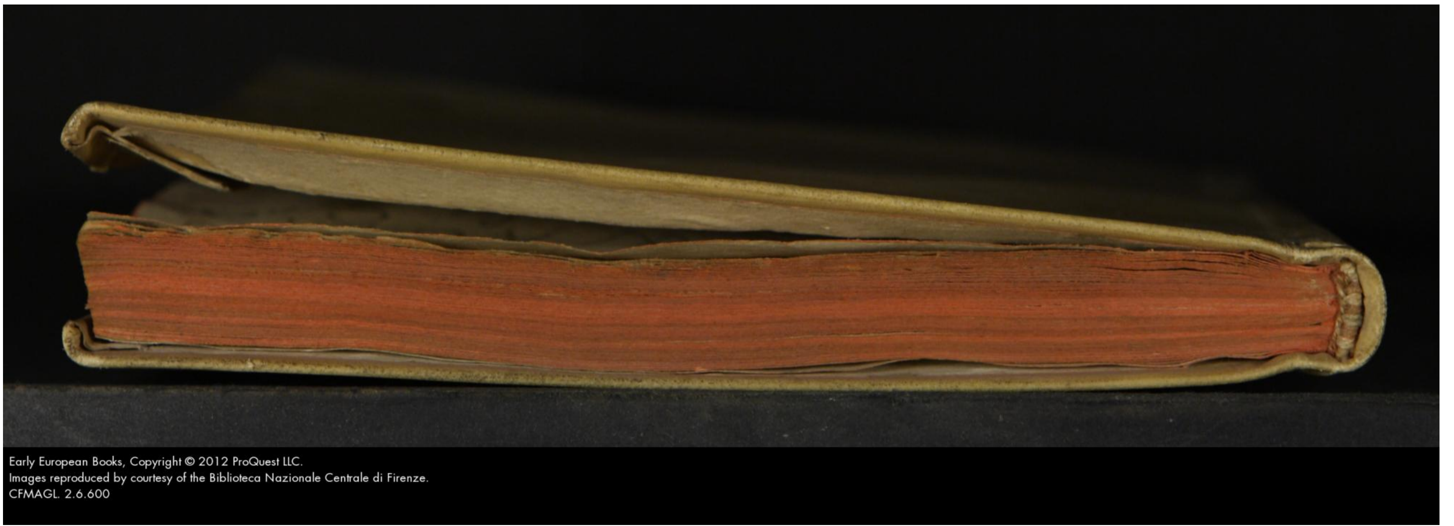
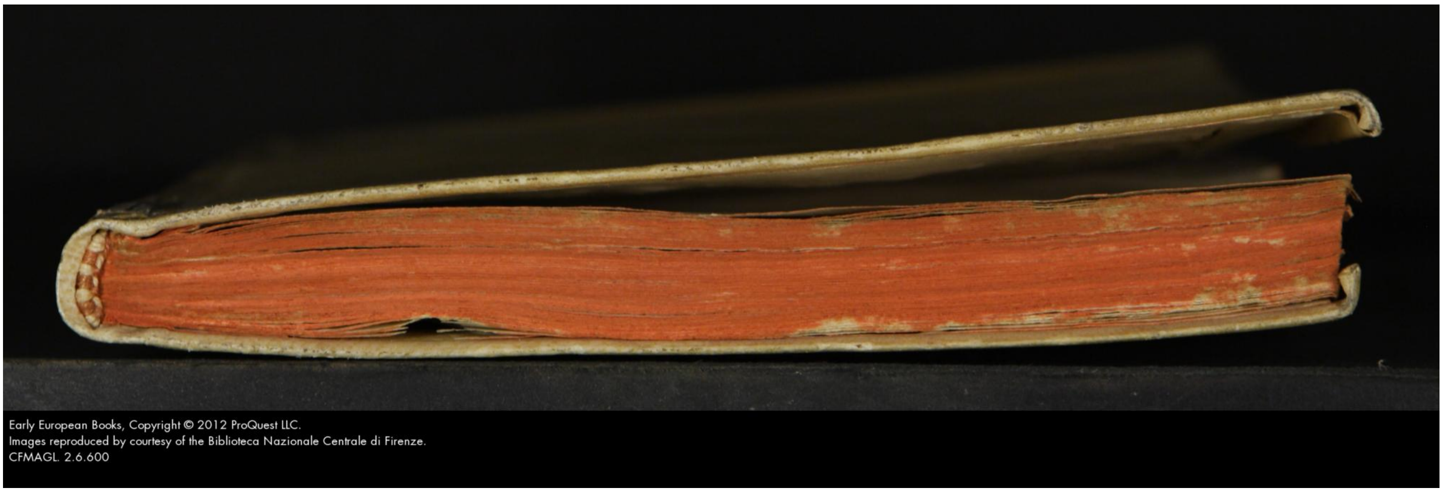

Wagenfeilii Differtatio.
11
6

XL
WAGENS
in loc. Senes.

JOH. CHRISTOPHORI WAGENSEILII

DE

Loco Claſsico

Gen. XLIX. 10.

לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו עד
כי יבא שילה ולו יקהת עמים:

AD

CHRISTOPHORUM ARNOLDUM

Virum Clariſsimum

DISSERTATIO.

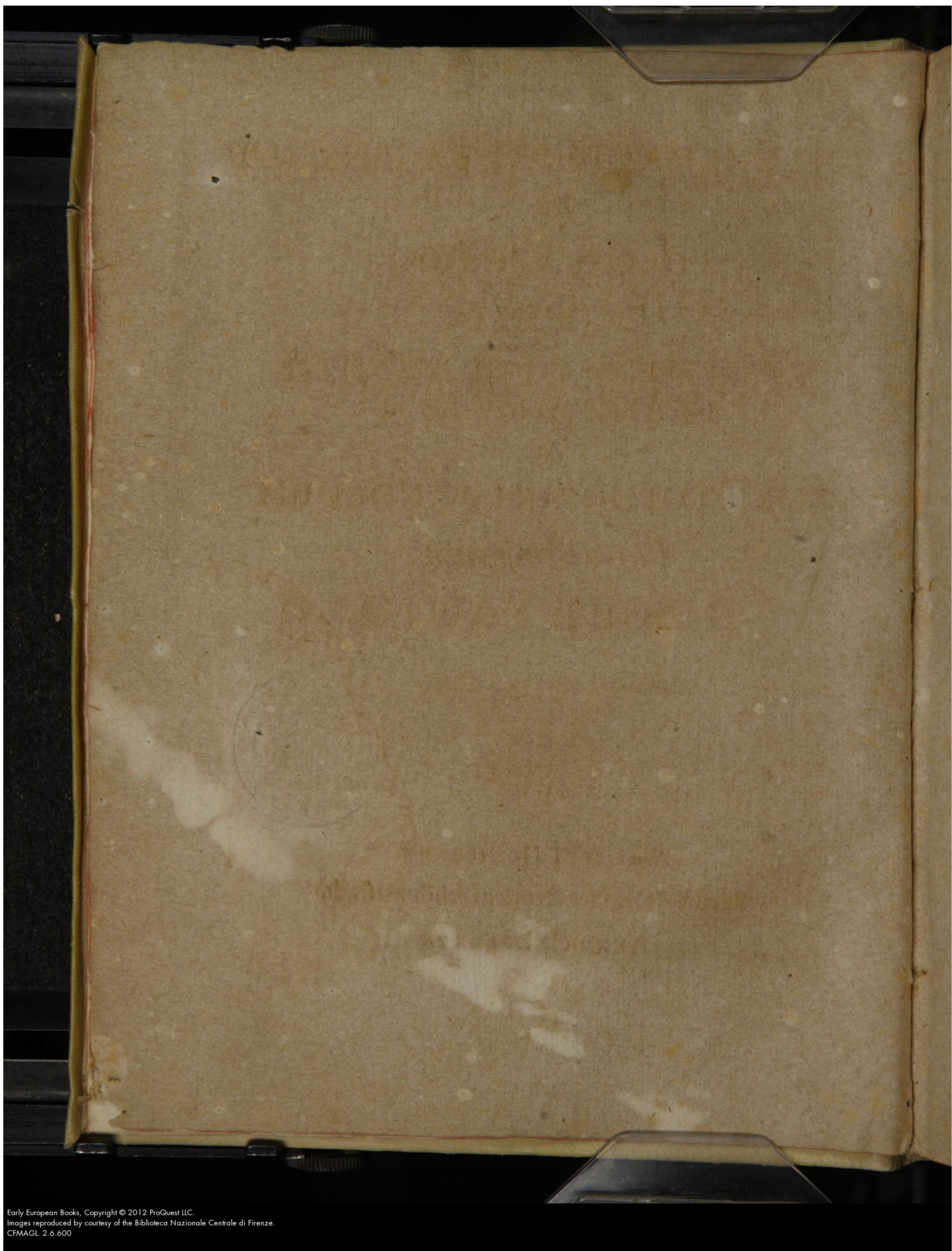

ALTDORFI NORICORUM

Excudit Johannes Henricus Schönnerſtædt,

ANNO CIↃ IↃCLXXVI.

CHRISTOPHORO ARNOLDO
Viro Clariſſimo

JOH. CHRISTOPHORUS WAGENSEILIUS
S. P. D.

CUm per hos dies, in Urbe degens, more meo, ad te, CLARISSIME ARNOLDE, viſerem, producto inter nos per horam unam & alteram de rebus literariis familiari colloquio, denique id a diſceſſuro ſcire expetebas, quid egerim ego hactenus, quid agam, quid velim agere? Quoniam vero ex jure antiquæ neceſſitudinis noſtræ, mea conſilia omnia tibi credere ſoleo, juſſui tuo me obſequi conveniebat, profeſſusque ſum, in certæ ſpem gratiæ Domini & Servatoris mei, aliis rebus miſſis, hujus me cauſam adverſus ſacrilegum nebulonem R. Lipmannum, defendendam ſuſcepiſſe. Scilicet, fuiſſe me dies pluſculos in eo, atque etiamnum illo labore diſtringi, ut ſolide confutem, impium & ferale illud ἀνέκδοτον Carmen, quo, breve quaſi impietatis ac blaſphemiæ corpuſculum faciens, ſummam abominandi libri נצחון complexus eſt, & quod tu, apud Batavos degens, ex Vorſtiano Lipmanni MS. Codice tibi quondam

descripseras, mecumque communicaveras, quodque uni meorum MSS. pari ratione subjunctum deprehenditur. Addebam, hoc opere confecto, recensiturum me varios libellos Hebraicos Chaldaicosque, multiplicis argumenti & eruditionis, quorum major pars nondum in lucem venerit: quæ omnia in unum volumen compingendo, editurum me non spernendam scriptorum Judaicorum farraginem. Postquam vero tu cœptis nostris bene ominatus fueras, Lipmannianum Carmen redibat in memoriam, deque eo inter nos convenit, haud alio fine a nequam homine scriptum videri, quam ut memoriæ consuleret tribulium, & ut semper in promtu haberent, quod, Christianis disputando molestis esse volentibus, usque ad aurem oggannirent. Agnoscebamus, simile Præstantissimi Viri, Hugonis Grotii, sed fine contrario, institutum; qui, prorsus eodem modo, ea quæ de Veritate Religionis Christianæ, in carcere suo præclare meditatus fuerat, primum vernaculis versibus, (quorum à Martino Opitio, Germanicæ poëseos assertore, facta translatio apud nos extat) inclusisse deprehenditur. Nimirum, id Viri re æq; ac nomine Magni, erat consiliũ, ut gens sua, egregium poëma probe edisceret, ac insigni illa navigandi solertia, qua cæteras omnes totius mundi nationes facile vincit, tanquam divino beneficio, non ad quæstum tantum, sed & veræ religionis propagationem uteretur. Atque, ut per longinqua itinera, aut in Paganos, ut in Sina & Guinea, aut in Mahumetistas, ut sub imperio Turcæ, Persæ, & Pœnorum, aut in Judæos, per maximas terrarum orbis partes dispersos, incidentes Batavi, revincendis erroribus incumberent, aut saltem caverent, ne ab infidelibus vincantur.

Verum

Verum enim vero, cum de præsidiis Judæos impugnandi, postea quædam dixissemus, & inter reliqua, Dicti Classici Genes. XLIX. 10. לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו עד כי יבא שילה ולו יקהת עמים: facta esset mentio, tu, propemodum assentiri Nobilissimo cuidam Viro, te dicebas, qui non ita pridē edita Dissertatione, locum Librariorum vitio corruptum pronunciaverit, & merito censuerit, pro רגליו ex Samaritano דגליו rescribendum esse. Quæ assertio, cum præter opinionem a me percepta esset, ibi, non ego putaram, inquam, hodie nos tam discordes separationem ab invicem facturos, parum enim diei quod superest, vereor ut sufficiat ad mentem tuam mihi persuadendam. Non dissimulo, pergebam, doctam & ingeniosam esse hanc conjecturam, meque eam cum sensu quodam & voluptate didicisse: interim pro vera illam admittere non ausim, imo ne alteram quidem, nescio cujus Autoris, recentiorem, quæ duritiem prioris, unde nata est, sententiæ emolliens, verbum רגליו retinet, & de pedestri exercitu nove exponit. Cæterum, cum tu causas rei sciscitareris, respondi, habere me non frivolas, quin & in ipsa Confutatione Lipmanniani Carminis, quia dictum hoc ab impuri hominis corruptelis vindicandum erat, ex occasione totum hoc argumentum prolixius jamdum me persequutum esse, non quidem, quod serio tester, animo cuiquam ægre faciendi, illumque refellendi, (id enim a me alienum,) sed solius veritatis inquirendæ studio. Quibus auditis, summopere a me flagitabas, ista tecum communicarem, ut videas num merito dissentiam, atque ego pollicitus sum, descripturum me

rum me ex schedis meis verbo tenus fragmentum integrum, prout illud edere constitueram, & curaturum ut mature ad te perferatur. Ecce tibi, VIR CLARISSIME, libero nunc fidem meam, & legas hic licet, quæ pro ingenii mei tenuitate sum commentatus. Ea vero si minus probabis, meum tamen tibi morem gerendi studium utique gratum erit ad vorsum te; qua fiducia fretus, ipsam Dissertationem citra ulteriores ambages subjicio.

* * *

PRopositum mihi, cum cura tractare locum Gen. XLIX. 10. imprimis quantum ad verba ומחקק מבין רגליו attinet, circa quorum sensum hærent Interpretes, non exigua constricti difficultate. Extabant vulgo hactenus inter Christianos pariter Judæosque, duæ præcipue dicti explicationes. Harum una, respiciens morem, quo Doctores olim apud antiquissimos Judæos in cathedra excelsiore, ab illorum vero ore pendentes Discipuli, humi, & ad Magistrorum pedes consedisse creduntur, locum sic exponit, quasi diceretur: *Non deerunt Doctores inter Judæos, ad quorum pedes Discipuli sedeant, donec veniet Messias.* Altera, de generandi modo verba accipiens,

cipiens, id ſignificari contendit: *Non deerit ad adventum usq; Meſſiæ Legislator, ex lumbis, ſeu femore, hoc eſt ſemine Judæ, continue naſcendus.* Enim vero, utramq; hanc opinionẽ, peculiari Diſſertatione, prolixe eruditeque nuper diſcuſſit, Nobiliſſimus quidam & eximiæ dignationis Vir, multisq; in medium allatis rationibus, ſolide (ſi quid nos judicare poſſumus) oſtendit, neutram ſcopum ferire, nec poſſe eas admitti. Scilicet, reſpectu prioris ſententiæ, merito urget, haud bene de Diſcipulis dici poſſe, quod בין רגלים ſive μεταξὺ aut ἐν μέσῳ τῶν ποδῶν *inter pedes*, vel *in medio pedum* Doctorum ſuorum ſedeant, cum potius, ſi hoc intendiſſet Scriptura quod perhibetur, לרגלים hoc eſt, παρὰ τοὺς πόδας, quæ in Novo Teſtamento non infrequens locutio ſit, ſive, *ad pedes*, dicere illam oportuiſſet. Tum vero, probe obſervat, etiam admiſſa illa vulgari explicatione, non tam tolli difficultatem, quam augeri. Cum enim non de Diſcipulis, ſed de Doctore ſermonem eſſe, interpretationis iſtius Patroni contendant, & vero pro Juda, Judæ poſteros intelligere

gere omnis ratio flagitet, jam minime in Doctorem, phrasin *sedere ad pedes*, aut, *recedere à pedibus*, quadrare ait, quippe, qui ad caput discentium Judæ posterorum, sessitaverit. Est proinde dura locutio cum quis id dicere Scripturam contendit: *Non recessurum Sceptrum à Judæ posteris, neq; Doctorem ab eorundem pedibus, ad Messiæ usq; adventum.* Sed, nec minus dura & insueta est illa expositio, quæ ex altera sententia tandem emergit, secundum quam sermo omnino ita concipiendus fuerit: *Non recedet vel auferetur Sceptrum de Juda, & non recedet seu auferetur Doctor, vel, ut aliis placet, Legislator, de medio pedum Judæ, seu de genitalibus aut femore Judæ.* Namque verbum סור pertinet ad utrumq; orationis membrum, nec aliter exponendum in posteriore, quam in priore erat factum. Atque his, alisque argumentis, nos plane acquiescimus, iisque quatenus prior sententia impugnatur illud succenturiatum addi potest, quod in Commentario ad Sotam p. 993. seqq. idoneis veterum Talmudistarum testimoniis ostensum

ſum nobis eſt, inde, a Moſis temporibus, ad ætatem usque R. Gamalielis, atque ſic ad Meſſiam usque exhibitum & amplius, ſtantes in pedibus diſcipulos, a ſedentibus Præceptoribus ſuis fuiſſe edoctos, & incongrue accepiſſe plerosque Interpretum verba Pauli Act. XXII. 3. Ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πάρα τοὺς πόδας Γαμαλιὴλ, πεπαιδευμένος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῴου νόμου· quorum, apud veterem Vulgatum, hæc verſio eſt & vulgo interpunctio: *Ego ſum vir Judæus, natus in Tarſo Ciliciæ, nutritus autem in iſta civitate, ſecus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ legis.* Neque vero aliam ob cauſam, quam quod plerisque creditum eſt, profiteri Apoſtolum, ſe ad Gamalielis pedes ſedentem, legi divinæ diſcendæ operam navaſſe, illa prior Jacobæi Oraculi explicatio tantopere ſe videtur noſtris Expoſitoribus commendaſſe. Cum igitur verborum ומחקק מבין רגליו communia interpretamenta, locum non inveniant, nova ratione, Vir laudatus, rem illuſtrare aggreſſus eſt, ac Hebræum textum, quem hic corruptum opinatur, emendando, legendum eſſe cenſet,

B prout

prout Samaritanus Codex habet, ומחקק מבין רגליו levi unius elementi immutatione. Isto fundamento substrato, porro מחקק de *Belli Duce*, רגליו ceu res ipsa postulat, de *vexillis* & *signis militaribus* accipit, ut ita sensu plano facilique in integro illo Scripturæ dicto id doceatur: *Non ablatum iri Sceptrum sive Principatum de Juda, neq; Ducem belli de vexillis ejus, inter quæ scilicet versari solet, donec venerit Siloh.* Sive, quod idem est: *Tribum Judam tam diu habituram suos Principes ac Duces, aut jura pacis & belli, donec venerit Messias.* Equidem, non diffiteor, solertem, ingeniosamque esse hanc conjecturam, & omnino talem, ut ejus nunquam autorem pœnitere debeat. Quamobrem, si de ullo alio, præter Sacras Literas, Scriptore ageretur, citra hæsitationem assensum præberem, nec verbum ullum commutarem amplius. Atenim, quia ipsius Sacri Codicis lectio in controversiam venit, nemo æquus rerum æstimator mihi vitio, quod spero, vertet, si caute & cum circumspectione hic versor, nec tam facile a constanti omnium

Hebræo-

Hebræorum Codicum, tot insuper vetustissimorum Interpretum testimoniis confirmata scriptura, me dimoveri patior. Iterum enim iterumque hoc publice profiteor, me illi Sectæ nomen dedisse, cui religio est, citra antiquorum Codicum, aut Translatorum fidem, & præsentem ac urgentissimam insuper necessitatem, vel apicem minimum in Sacris Literis Antiqui, imo & Novi fœderis, ex ingenio immutare. Interim, non id velim ego, omnes Scribas, quorum opera hodiernus Veteris Testamenti Codex ad nos pervenit, fuisse ἀναμαρτήτους & θεοπνεύστους, quin potius olim Codices Hebræos inter sese alicubi variasse non ibo inficias: At nego, tam corruptam, in classico præsertim loco, nostrorum librorum esse uspiam lectionem, ut nobis sine antiquitatis præsidio, ex sola conjectura emendanda veniat, idque cœlestem in his rebus Providentiam, ea qua par est pietate suspiciens, firmissime sum persuasus. Cæterum, hæc minime adversus Virum Nobilissimum faciunt, eadem enim nobiscum in ipsa, quam prædicavimus Dissertatione

tione animatus eſt, nec ex ſeſe novam lectionem comminiſcitur, verum illam ſuggerit, quam Samaritani exemplaris tuetur autoritas. Ut ergo propius ad rem accedam, jam iſtud indicandum venit, nondum vel ſic comprobatum eſſe, variantem fuiſſe quondam in bonis & probis Hebræorum Libris, hoc loco lectionem. Nam, ut unus ſolusq; Samaritanus Codex ſe mihi commendet, & adverſus innumeros alios, turbamq; Paraphraſtarum & Translatorum veterum conſiſtat, prius certus eſſe debeo, ex optimo Codice Hebræo fuiſſe expreſſum; non deceptum fuiſſe exſcriptorem ſimilitudine elementorum Daleth & Reſch; idem prorſus legi in omnibus Samaritanis exemplaribus, nec in his potuiſſe confundi duas has ࠃ & ࠓ æque ac in Hebræo admodũ affines literas; deniq; probandũ, a mendis cæteroquin Samaritanum exemplar plurimùm immune eſſe. Hæc omnia inquã, ſolide mihi demonſtrentur opus eſt, antequam ſuſpicionem admittam, minus olim quam nunc inter ſe concordaſſe Hebræos Codices; quæ probatio,

difficil-

difficilis futura eſt, imo in tanta exemplarium Samaritanorum, quæ nobis ſuppetunt, paucitate, τῶν ἀδυνάτων. Sed eſto, fuerit in Antiquorum libris diſcrepantia, neutiquam tamen a trita uſitata totque ſuffragatoribus confirmata lectione diſcedo, niſi me hinc abigat, & ad Samaritanũ confugere compellat ultima neceſſitas, quali nos nondum urgeri, ex dicendis patebit. Addo illud quoque, quod, ſi maxime in alio Scripturæ loco facilis eſſem ad acumini critico quid indulgendum, non id tamen in hoc præſenti facturus eram, quando ad Judæos confutandos illo mihi ſummopere opus eſt. Hi vero, ſi receptam lectionem me ſolicitare deprehendant, Dei hominumque fidem continuo inclamabunt, & tam deſperatam cauſam noſtram eſſe criminabuntur, ut neceſſe ſit a Scripturæ depravatione remedium petere. Ne igitur Claſſicum dictum, quo veritas Chriſtianæ religionis adverſus infideles Judæos quam maxime confirmatur, nobis fiat inutile, & offendiculo iis ſimus, retinenda eſt vetus lectio, & potius de commoda ejus interpretatione diſpiciendum. Et vero, videntur

hoc agere eruditi. Etenim, non multo post editam illā, quæ nos hactenus occupavit, Dissertationem, continuo circumferri cœpit alia, incertum cujus autoris, ex priore nupera sine dubio enata, nova rursus & elegans expositio, quæ cætera alterius vestigia premens, רגליו de *peditatu* sive *pedestri exercitu* accipit, atq; sic vulgatam scriptionem servando, eundem prorsus sensum exhibet, quem secundum Samaritanum immutata lectio progeneraret. Verisimile est, hanc explicationem multos reperturam adstipulatores, & ipse eam propemodum amplecterer, nisi quidam scrupuli obstarent, qui mentem inquietant, nec plene planeque assentiri permittunt. Scilicet, nondum a me impetro, ut credam, de Belli Duce Jacobo sermonem fuisse, eumque, nisi me omnia fallunt, excludit quodammodo contextus συνάφεια. Nimirum, de *Sceptro* mentio præcedit, quod quatenus insigne Principum est, (prout hoc loco accipi debet,) nescio an ullis Scriptoribus, de potestate, solam togatam Rempublicam, & prout a bellico imperio distingui-

ſtinguitur, adminiſtrandi, fuerit uſurpatum. Imo, ſi rem recte reputemus, militarium magis Ducum, quam in pace regentium Rempublicam, Sceptrum apud veteres fuit ſymbolum. *Per ea adhuc tempora*, inquit, l. 43. c. 3. de incunabulis Romæ loquens Juſtinus, *Reges haſtas pro diademate habebant, quas Græci ſceptra dixere.* Atque cum Homerus Iliad. 4. v. 218. ſeqq. ſic nobis Ulyſſen belli Ducem figuraſſet:

Στάσκεν, ὑπαὶ δὲ ἴδεσκε, κατὰ χθονὸς ὄμματα πήξας·
Σκῆπτρον δ' οὔτ' ὀπίσω οὔτε προπρηνὲς ἐνώμα,
Ἀλλ' ἀστεμφὲς ἔχεσκεν·

Stabat, ſubtusq; cernebat, in terram oculos defigens:
Sceptrum vero neq; retrorſum, neq; in anteriorem partem movebat,
Sed immobile tenebat.

Ad iſta obſervat Scholiaſtes: Σημειωτέον, ὅτι ἕκαστος τῶν ἡγεμόνων σκῆπτρον εἶχεν ἴδιον· ὡς καὶ Ἀχιλλεὺς ἐν τῇ α ὄμνυσι κατ' αὐτοῦ· *Indicio eſt, Imperatorum militarium cuiq; ſuum Sceptrum fuiſſe, unde & Achilles in Iliade 1. per illud jusjurandum fecit.* De Romanis, Servius: *A-*

us: *Apud majores, omnes Duces cum Sceptris ingrediebantur curiam.* Et Iſidorus l. 18. c. 11. *Namq; & purpuream, & palmatam togam, triumphantes induebantur, & ſcorpionem cum Sceptro in manu tenebant.* Quo in loco, vitioſe, *ſcorpionem*, pro *ſcipionem* legi, ad Themiſtii Orat. 11. recte monuit Dionyſius Petavius. Nolim tamen negare, etiam in pace jus ſubditis dicentes, eosque imperio regentes, Sceptro uſos eſſe, quod imprimis de Ægyptiorum antiquiſſimis Regibus affirmandum videtur. Sed, iſtis, omnimodam poteſtatem notabat Sceptrum, tam ad belli, quam pacis jura, ſeſe porrigentem. Unde Plutarchus de Ægyptiis: Τὸν δὲ Ὄσιριν ὀφθαλμῷ καὶ σκήπτρῳ γράφουσι, ὧν τὸ μὲν τὴν πρόνοιαν ἐμφαίνει, τὸ δὲ τὴν δύναμιν· *Oſirim, oculo, & ſceptro pingunt, oculo, providentiam, ſceptro, potentiam indicantes.* Sic apud Perſas quoque, Sceptrum ſupremum potentiæ, αὐτοκρατορίας, & majeſtatis fuiſſe argumentum, ex Eſtheris libro perſpicue diſcimus. Non tantum enim, prout eſt ibi c. IV. 11. Eſther nunciari juſſit Mardochæo:

כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית

הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו להמית לבד מאשר יושיט לו המלך את שרביט הזהב וחיה:

Omnes servi Regis, etiam populus provinciarum Regis sciunt, quicunque vir aut mulier ingressus fuerit ad Regem in atrium interius qui non fuerit vocatus, unum esse jus de eo morte afficiendo, præterquam cui extenderit Rex Sceptrum aureum eum vivere. Sed & cum Mardochæus summis honoribus admotus, & משנה למלך אחשורוש *secundus a Rege Ahasvero* constitutus esset, sane quidem יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור ועטרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארגמן *Egrediebatur a conspectu Regis cum indumento regio, hyacinthino, coronaque aurea magna, & stola byssina aut purpurea:* atque sic omnia ornamenta regia, ipsamque adeo coronam auream ingentem capite gestabat: nihilominus Sceptrum manu non tenuit, regiæ dignitatis signum proprium, & peculiare. Atque hæc Sceptri significatio, postea apud plerasque gentes invaluit, & ad hanc usque ætatem conservata. Quippe, veteri ævo, cum

primum Germani Imperatores Ecclesiasticos Imperii Status, Sceptro de majoribus Feudis investire consueverunt, non pacatas tantum regiones gubernandi, verum & bellum administrandi facultatem largiebantur. Et apud Bochellum, l. 5. Decr. Eccles. Gall. tit. 2. c. 1. legitur, Regibus Galliæ, quando consecrantur, Sceptrum in manus tradi cum hac solemni verborum præfatione: *Accipe Sceptrum regiæ potestatis insigne, virgam scilicet regni rectam, virgam virtutis, qua teipsum bene regas, sanctam Ecclesiam populumq; videlicet Christianum tibi a Deo commissum, regia virtute ab improbis defendas: pravos corrigas, rectos pacifices, & ut viam rectam tenere possint, tuo juvamine dirigas, quanto de temporali regno ad æternum regnum pervenias: ipso adjuvante, cujus regnum & imperium sine fine permanet in secula seculorum.* Nihil abludit ab hactenus dictis stylus Sacrarum literarum, in quibus simili modo, Principale Sceptrum, aut militaris imperii, aut αὐτοκρατορίας pacisque ac belli supremi juris symbolum est, nusquam, quod sciam, ad

am, ad solam gubernationem tranquillæ Reip. pertinet. Prius, respiciunt loca Psal. II. 9. תרועם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם *Confinges illos Sceptro ferreo, ut vas figlinum dissipabis eos.* Num. XXIV. 17. דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקדקר כל בני שת Id secundum Tremellianam versionē est: *Procedit stella ex Jacobo, & exsurgit Sceptrum ex Israële, quod franget latera Moabitarum, & destruet omnes eos qui pone sunt.* Ad posterius, præter alia dicta, infra alleganda, revoco illud Amosi I. 5. ושברתי בריח דמשק והכרתי יושב מבקעת און ותומך שבט מבית עדן וגלו עם ארם קירה אמר יי׳ : *Et confringam vectem Damasci, exscindamq; habitatorem è convalle Avenis, & tenentem Sceptrum e domo Hedenis: migrabuntq; populus Syriæ in Kirum ait Dominus.* Eadem mox commate 8. loquendi ratio iterum repetitur. Proinde colligas, vocem שבט in Jacobæo oraculo haudquaquam ad solam civilem, vocem מחקק vero, ad solam militarem gubernationem

 restrin-

reſtringendam eſſe, & duriuſculum evadere ſermonẽ quo dicitur: *Non auferetur Sceptrum e Juda, neq; Dux ex peditatu ejus* : non enim apud Judæos alii Sceptrum tenebant, alii exercitui præerant, ſed iidem, qui Sceptrum moderabantur, bella quoq; gerebant, ducebant agmen, & cum hoſte præliabantur. Quod ſi vero omnino quidam ex Regibus non ipſi copias in expeditionem educebant, ſed per Duces cum inimicis decertaverunt, tum ſaltem, non ſuis ſed Regum auſpiciis Duces militaſſe deprehenduntur, nihilque iis relictum erat præter obſequii gloriam, omnis rerum geſtarum eventus Regibus tribuebatur. Neutiquam igitur ſegregare licet ab eo, qui pacis jura in Judæorum Repub. habebat, bellicam poteſtatem, quæ ne apud eos quidẽ populos, ubi Reges multum reſtricta & limitata potentia utebantur, imperantibus fuit ademta. Nam, de Lacedæmoniis, ſic eſt apud Philoſophũ 3.pol.c.14. Η γὰρ ἐν τῇ λακωνικῇ πολιτείᾳ δοκεῖ μὲν εἶναι βασιλεία μάλιϛα τῶν κατὰ νόμον. ὀυκ ἔϛι δὲ κυρία πάντων. ἀλλ᾽ ὅταν ἐξέλθῃ τὴν χώραν ἡγεμὼν ἐϛι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. *In Lacedæmoniorum Repub. videtur Rex eſſe maxime ſecundum leges, neq; enim*

potestatem habet omnium. Sed, cum egreditur regionem, imperium habet eorum quæ pertinent ad bellum. Subdit postea Aristoteles eodem loco, Homeri fretus autoritate, similem regiminis formam apud antiquos obtinuisse. Quanquam, non opus est, ut de aliarum gentium institutis hic simus soliciti, quia controversia caret, saltem inter Judæos, id obtinuisse quod diximus, unde de illorum Rege in Mischna Sanhedrin c. 2. §. 4. quoque traditur:

מוציא למלחמת הרשות על פי בית דין של שבעים ואחד

Educit copias suas ad bellum αὐθαίρετον; *suasu tamen magni Synedrii.* Etsi Sacras literas sequendo, fortasse satius fuerit asserere, ne Synedrii quidem assensum, Reges bella gerere volentes, requisivisse, ac illud Thalmudis dictũ, uti alia ibi multa, non ex vero, sed ex postremorum temporum Judaicæ gentis insolentissimo fastu profectum esse, quo, ne suis quidem Regibus subditi fuisse, sed liberiore semper Repub. usi esse, videri volebant, sic apud Johannem c. VIII. 33. quoque crepantes:

Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε. Hæc igitur ſola cauſa eſt , quare de veterum Regum poteſtate tam abjecte ſentiunt Thalmudiſtæ, eamque exiguis cancellis circumdant Quod, uti eos facere minime diffiteor , ita cavere tamen jubeo ne quis porro (quando id jam Cl. Salmaſio in Defenſ. Reg. c. 2. accidiſſe obſervamus) Summi Viri, Hugonis Grotii in lib. I. de Jure Belli & Pacis c. 3. §. 20. autoritate deceptus, exiſtimet, id quoq; eos tradidiſſe, de quo ipſe *conſentire Hebræos* aſſerit , *quod nimirum Regi in eas leges quæ de officio Regis ſcriptæ exſtabant peccanti, inflicta fuerint verbera.* Enim vero, hoc apud Thalmudiſtas non legitur , nec adeo comparet in univerſo Thalmude, ille quem ter exinde nobis , in laudato opere Grotius teſtem citat , de *Rege Titulus.* Siquidem, ceu ad oculum oſtendere nobis in promtu eſt, fraudi fuit Viro Magno , quod Schickardi in Miſchpat Hammelech ex Maimonide allegationes, non recte accepit. Atq;, apud Maimonidem quoque etſi Regiæ caſtigationis mentio aliqua , ſed paucis verbis injicitur,

tur, nempe tantum, ex canone quodam antiquo per meram consequentiam ineptissime sic illata; non tamen, id aut a Maimonide, aut ab ullo unquā Hebræorum proditum est, *Regem in signum pœnitentiæ verbera sponte suscepisse, ideoq; non a lictore, sed ab eo quem legisset ipse, cæsum fuisse, & suo arbitrio verberibus statuisse modum*, prout illam sententiam Grotius recitat. Interea loci, ut discamus quæ vere Regis apud Judæos potestas, quod hujus jus fuerit, illud 1. Sam. VIII. 11. descriptum משפט המלך sive *Jus Regium*, quia in eo Eruditi disputant, in præsentia minime attendentes, ipsum illum qui Sceptra gentis tenuit, & habenas rexit eorundem Reip. ut libentes auscultemus consultissimum fuerit. Salomon is est, cujus in Ecclesiaste II. 2. seqq. gravis exhortatio, uno Deo minores fuisse Hebræorum Reges, cætera nullis legibus subjici, a nemine in ordinem cogi potuisse, sed omnia pro lubitu gessisse, manifeste comprobat.

אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלהים: אל תבהל מפניו תלך אל תעמד בדבר רע כי כל אשר יחפץ יעשה:

יעשה : באשר דבר מלך שלטון ומי יאמר לו מה תעשה׃

Recentior Interpres transtulit : *Præstitutum meum, præstitutum Regis observa, sed pro ratione juramenti Dei. Ne perturbate a facie ejus abito, ne persistito in re mala : nam quicquid volet, facturus esset. Ubicunque verbum Regis est, ibi dominatio : ecquis dicit ei quid facis?* Cæterum, ut e brevi diverticulo redeam jam in viam, istud quoque minime prætereundum videtur, vix esse, ut vocem מחוקק de *Duce bellico*, commode, & ex genuino suo sensu, interpretari nobis liceat. Est enim מחוקק participium verbi חקק, quod *decernere, statuere*, atque quia antiquorum leges tabulis incisæ publice exstabant, *insculpere*, & *exarare* significat. At statuendi & decernendi in Repub. facultas, sive quod idem est, legislatoria potestas, ad togatam illius administrationem pertinet, unde etiam חקים quod חקק & effectum, & (ceu Dialectici loquuntur) correlatum dicere licet, quodque sexcenties credo, in Scripturis legitur, haud fere unquam aliud quam leges

leges & instituta pacatæ Civitatis denotat. Equidem, ultro concesserim, in uno alterove Scripturæ loco non absurdum & absonum enasci sensum si מחוקק de Imperatore exercitus interpreteris. Sed utiq; sic exponi oportere, nescio an solide evinci queat, certe nemo antiquorum Interpretum (ut recentiores, eosque qui Lexica conscripserunt, Rabbinos quoq; Commentatores nunc taceam) uspiam in Scripturis ita accepit. Etenim, pro מחוקק apud LXX. nunc ἄρχων, nunc βασιλεὺς, aliàs ἐξερευνῶν legitur. Chaldæi Paraphrastæ ספרא *Scribam*, item מלפנא *Doctorem*, & in pluralitivo numero, ספרין מאלפי אורייתא vel ספרין מלפי אוריתא *Scribas docentes legem*, nec minus ספריא דבירת אולפנא *Doctores Academiarum*, interpretati sunt. Semel apud Chaldæum, nimirum Jud. V. 14. pro ירדו מחוקקים ad bellum attinens est expositio, quippe מרשמין בקרבא ibi offendas, sed, qua explicatione nihil juvatur adversa sententia, quippe מחוקקם hoc loco, passivo sensu, de *conscriptis in militum matriculam*, sive *gregariis militibus*, non vero de

D agmi-

agninum ductoribus & Chiliarchis Paraphraſtes intellexit. Denique, Veteri Latino Interpreti מחוקק eſt *Doctor*, *Doctor legis*, *Rex*, *Legifer*, *Princeps*, & in loco præſenti Geneſ. XLIX. 10. quidem *Dux*, verum non ideo ſtatim Dux belli. Nam veriſimile eſt, voluiſſe illum exprimere Græcorum Αρχων, quæ appellatio Civilis maxime poteſtatis propria, unde notum eſt, eos, qui poſt Codrum Athenienſium Reipublicæ præerant, *Archontas* dictos eſſe, pro quo verbo, quod Latinorum plerique retinuerunt, Hieronymus tamen & Plinius, etſi nimis lata voce, *Magiſtratus* dixerunt, ceu clariſſimæ memoriæ Vir Joh. Henricus Bœclerus, in Vellejano Indice annotavit. Cum igitur Interpretum circa vocem מחוקק expoſitiones, in eo unanimi conſenſu conſpirent, non proprio & nativo ſuo ſenſu ipſam Belli Ducem ſpectare, nolim per vim quandam hanc ſignificationem illi obtrudere. Quin potius, ſi quis iſta, aliaq; quæ hactenus diſſeruimus, λογισάμενος ſecū probe diſcutiat, illud aliqua ratione conſequitur, ut ſi omnino, Jacobæ-

um Oraculum de ad adventum usque Meſſiæ, duraturis pacis belliq; inter Judæos juribus exponendum ſit, tum ὕστερον πρότερον facere forſitan ſatius fore, & converſo rerum ordine, σκηπτοῦχον de belli Duce, τὸν מחוקק autem, de cuſtode & gubernatore pacatæ Reip. interpretari. Supereſt, ut quid mihi hunc locũ meditanti, in mentem venerit præfiſcini proponã, idq; exequar, ſingulas prius voces ſeparatim examinando. Ante omnia vero, illud præmonuiſſe operæ pretium eſt, perperam iſtos hoc vaticinium tractare, qui initium impletionis ejusdem ſtatim in id tempus quo editum eſt aut paulo poſt defigunt, & ſic per continuationem ſucceſſionis, ad Meſſiæ adventum usque producunt. Præterquam enim, quod ſecundum Theologorum regulam, etiã prophetias quæ aliquid brevi & e veſtigio quaſi eventurum prænunciant, tamen cum temporis aliqua mora, & tali, qualem res ipſa efflagitat, accipere oportet; ut idem tanto magis de hac noſtra pronunciare conveniat: Tum vero inſuper ipſe entheus Vates noſter Jacobus, cum ora-

 cula

cula ſua edere vellet, ſignanter ita filios ſuos alloquutus eſſe deprehenditur, האספו ואגידה לכם את אשר יקרא לכם באחרית הימים Vulgatus tranſtulit: *Congregamini, ut annuntiem quæ ventura ſunt vobis, in diebus noviſſimis.* Non igitur in eo laborandum nobis, ut vaticinium hoc ad ætatem Jacobo proximam accommodemus, ad quam minime pertinet, cum res ipſa loquatur, proprie, conſtitutam & adultam inter Judæos Rempublicam id reſpicere, prout aliæ in eodem loco prophetiæ collimant ad conſtituendam. Quo velut fundamento jacto, nunc, ad ipſa verba Claſſici noſtri dicti progrediendo, non eſt quod circa vocem לא ſubſiſtamus, nam, eam *negandi particulam* eſſe, nemo ambigit. Verbum יסור futurum tempus eſt radicis סור quæ *diſcedere, recedere, ceſſare, auferri*, hoc loco ſignificat, prout alibi in Scripturis paſſim. II. Sam. VII. 15. חסדי לא יסור ממנו *Begnignitas mea non auferetur, non recedet ab eo.* Job. XV. 30. לא יסור מני חשך יונקתו תיבש שלהבת ויסור ברוח

ברוח פיו׃ *Non recedet a tenebris, tenerum ramum ejus arefaciet flamma: deniq; recedet ſpiritu oris illius.* שבט generatim, *Virgam* ſive *Baculũ*, ſpeciatim, eam *virgam baculumq; quo paſtores, cædentes, milites ordinum anteſignani* utuntur, & exinde per transnominationem, ipſos *Ordines Tribusq;*, innuit: ſed, hoc loco, שבט מלכות aut שבט למשול ſive שבט מושלים quæ Eſaiæ XIV. 5. Ezech. XIX. 11. & 14. ac Pſ. XLV. 4. pleniores ſunt locutiones, hoc eſt, *virga imperantium, virga Regum*, ſive *Sceptrum*, & μετωνομασμένως, ſumma regia poteſtas, ἀνυπεύθυνος ἀρχὴ, & monarchicum imperium notantur. Aliter vocem interpretari non ſinunt nos ea, quæ proxime præcedunt, & cum quibus ſermo continuatur. Ecce enim præmittitur; יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איביך ישתחוו לך בני אביך גור אריה יהודה מטרף בני עלית כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו׃ Quod eſt ſecundum Veterem Interpretem: *Juda, te laudabunt fratres tui: manus tua in cervicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Juda: ad prædam fili mi aſcendiſti:*

requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna, quis suscitabit eum? Nihil intelligat oportet, qui non agnoscit, istis verbis, dignitatem longe maximam, τὰ κύρια τῆς πολιτείας, supremum belli jus, & dominium non tantum in externos hostes, sed & in fratres & tribules promitti; hoc est, promitti Regum futurum Judam jure optimo maximo. Sequitur eapropter deinde, de illius dignitatis duratione, & fatalis termini quo Judas potestate excidere debebat, fit indicium. Quamobrem, ut paucis me expediam, haud aliud hoc loco mihi significat phrasis לא יסור שבט מיהודה quam id quod alibi eadem exprimit. Dixit enim, simili prorsus ratione Zacharias etiam, cap. X. 11. ושבט מצרים יסור *Et Sceptrum Ægypti amovebitur*: quibus polliceri Deum, cessaturum supremum illud dominium quod Ægyptii tum in exules & sibi subjectos Judæos exercebant, nemo qui locum inspexerit, ibit inficias. Quin, nec alio quam, quo nos accipimus sensu, vocem שבט in Jacobæo vaticinio Judæorum interpretata est antiquitas. Etenim, pro ea Onkelos habet שולטן

Domi-

Dominum, Jonathan מלכין ושליטין *Reges & Dominatores*, Hierosolymitanus Paraphrastes simpliciter מלכין sive *Reges*, exposuerunt. His accedit liber antiquissimus Rabbot, ubi fol. 113. col. 2. diserte legas; לא יסור שבט מיהודה זה כסא מלכות: i. e. *Verba*, Non recedet Sceptrum a Juda, *solium regium innuunt*. Omitto Recentiores, quos inter, Obadias Sephorono, Chaskuni, Bechai, Isaacus Abarbenel, R. Moses Nachmanides, alii. Hoc ergo ἔνδηλον, voce שבט *Regnum* significari. De verbo מיהודה probatione non indiget, *Judæ posteritatem* illo notari, nam id inter omnes constat: & quidem proprie attinet ista appellatio, tum primum ad tribum Judæ, eosque qui hanc sectabantur, tum deinde ad illos, qui ex Babylonica captivitate in Palæstinam facti sunt reduces, quorum major pars, ex tribu Judæ genus ducebat, ut ideo omnes merito Judæi audiverint, duraturo in ævum nomine. Nunc vox מחוקק nobis trutinanda est, quam, radicem ejus, verbaque inde deflexa, tum & alia Scripturæ loca, Veterum denique interpretationes per-

perpendendo , intrepide inſignem quidem Magiſtratum , ſed tamen ὑπεύθυνον, & ſuperiorem majeſtatem recognoſcentem exponimus, talem nimirum, quali priſci Rerumpub. Legumlatores, aut apud Athenienſes Ἄρχοντες functi ſunt , quas voces priſci interpretes in hac re quoque adhibuerunt. Nam leges condere, jura exercere, & quidem in integra gente, non niſi Magiſtratus, & poteſtatis ampliſſimæ proprium eſt , ea tamen facultas neutiquam ſummi imperii ſignum habetur, quippe quam ſupremi Domini iis qui poſtquam devicti fuerant, poſtea precario regnare permittuntur, vel vices ſuas in adminiſtrandis provinciis gerentibus, ſolent concedere . Aliquibus ea poteſtas a libero populo tribuitur, retenta ſibi legum approbatione, ſuprema provocatione, aliiſque majeſtatis juribus. Eſt igitur מחוקק cum ſolitarie vox adhibetur *Legislator*, ἄρχων, *& Dux Regulusq; in Republica*, non tamen omnibus numeris abſolutus Princeps, & Sceptro utens, ſed qui ab alia poteſtate dependet, eamque vereri cogitur, quales Duces

in omni

in omni memoria multi fuerunt, plurimi quoque in orbe ſuperant. Atque hunc quidem ſenſum plerunque gignit de hominibus & nude, ceu jam prædictum, uſurpata vox, nam ad Deum translata, æque ac aliæ omnes, a ſuis liberanda eſt impuritatibus. Quin imo & Regibus ſupremisque dominis tributa appellatio, ampliorem habet ſignificatum, quatenus omnem Regem, Ducem & Legislatorem quidem dicere licet, cum tamen hi iſtius nomine non cenſeantur. De reliquo, ſignificare veriſimiliter verbum מחוקק proprio ſenſu, illud quod contendimus, conſentientes rurſus habemus Judæorum Magiſtros primarios. R. Salomo Jarchi, vel, uti Judæi communiter nuncupant, R. Salomo Iſacides in Comment. ad Sanhedrin fol. 5. a. cum in locū de quo disquirimus incidiſſet, ſic annotat:

תשבט לשון שררה ויש להן רשות להפקיר דהפקר
בית דין הפקר דכתיב וכל אשר לא יבא וגו׳
מחוקק שררה מועטרת שרודים את העם שיש
להם כח ורשות מאת מלכי פרס : i. e *Vox* שבט *no-*

tat Principatum, atq; ei Magistratui fas est bona subjectorum publicare, nam quod Magistratus in hac re statuit, id ratum est: unde (Esræ X. 8.) *legitur:* Et quisquis non venturus esset &c. *Vox* מחוקק *notat minorem Magistratum, qui autoritate & venia Regum Persicorum populo* (Judaico) *praerat.* Non me nunc movet, quam bene aut secus R. Salomo has voces applicet, illud enim sufficit, eo autore שבט *Magistratum summum,* מחוקק *inferiorem,* exponendum esse. Idem faciendum, si Kimchium sequimur, cujus hæc sunt in libro Radicum:

מחוקק הוא מושל ונקרא כן כי הוא משים החוקים בארצו: i. e. *Verbum* מחוקק *Rectorem notat, qui sic vocatur, quia in ditione sua legum ferendarum jus habet.* Abarbenel Commentario in Pentat. fol. 121. col. 2. de verbo מחוקק inter cætera annotavit: אפשר לפרשו על המושל שהוא מחוקק ומסדר חקים נגיד ומצוה לאומים *Potest exponi de Dominatore, qui leges condit & promulgat: item de Principe, qui gentibus imperat.* Hæc autem, cum ita se habeant, consequens est, ut

Con-

Conjunctionem Vau, quæ verbo מחוקק præfigitur, diverſa disjungendi potius, quam eadem copulandi vim habere, ac pro *aut* adhibitam eſſe, fateamur: nec enim ſimul & eodem tempore Judæorum tota Reſpublica, vel nobilior ejus pars, Judaica ſcilicet tribus cum ſociis, & a Regibus, & a Ducibus gubernari poterat. Eſt igitur hoc loco, ejusmodi locutio, qualis Ex. XXI. 15. מכה אביו ואמו מות יומת *Qui percutit patrem ſuum & matrem ſuam morte morietur*: ubi *&* pro *aut* poſitum eſſe, ipſe Spiritus Sanctus nos edocet, dum apud Matth. XV. 4. locus ſic exprimitur: ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. Idem fecit quoque Divinus ille Magiſter circa locum 2. Sam. II. 19. cum enim ibi per conjunctivam particulam dicatur וירדף עשהאל אחרי אבנר ולא נטה ללכת על הימין ועל השמאל *Et perſequebatur Haſaël Abnerum, nec declinabat eundo ad dextram & ad ſiniſtram*: mox commate 21. cum disjunctione ſermo concipitur: ויאמר לו אבנר נטה לך על ימינך או על שמאלך *Et dixit*

Abner: declina tu, ad dextram tuam, aut *ad ſiniſtram tuam.* Simile exemplum Deutor. XVII. 9. & 12. commatibus occurrit. Idcirco, cum Salomo Prov. XXX. 8. dixit: ראש ועשר אל תתן לי Recte vertit recentior Interpres: *Paupertatem*, aut *divitias ne des mihi*; & melius præ Antiquo, apud quem eſt : *Mendicitatem & divitias ne dederis mihi.* Plura ejusmodi loca Glaſſius ὁ μακαρίτης in Grammat. Sac. l. 4. tract. 1. Obſ. 7. collegit, cujus verbis unũ adhuc perappoſitum adſcribimus. Eſ. VII. 6. *Aſcendamus contra Judæam, ut fatigemus eam, & dividemus inter nos*, ונמליך *aut præficiamus Regem in ea filium Tabeelis: q. d. aut certe, ſi non poterit inter nos convenire de regno partiendo communi nomine præficiamus illi Regem.* Succedit in textu vox מבין quam, quia commodius Latine non licet, uti vulgo receptum eſt, *a, ex*, interpretamur, ſunt cæteroquin non contemnenda, quæ circa hoc vocabulum Bellici Ducis defenſor nobilis, obſervat. Jam offert ſe vexatiſſimum illud verbum רגליו quod non admodum torquebimus. *Pedes* enim nobis ſignificat, & per translationem, plerisque gen-

tibus

tibus familiarem, id quod eſt in re quaque ultimum, quod eſt rei finis, quod poſtremum poſt aliud conſequitur. Ariſtophanes in Pluto: Ακυσε τοίνυν ὡς ἐγὼ τὰ πράγματα, ἐκ τῶν ποδῶν ἐς τὴν κεφαλήν σοι πάντ᾽ ἐρῶ. *Audi igitur, quomodo ego negotium, a pedibus usq; ad caput totum tibi enarro.* Apud Latinos Scriptores, *a capite usq; ad calcem*, *a ſummo capillo ad imum usq; calcaneum*, *calcem operis*, *extremum literarum calcem*, *ad calcem venire*, atque id genus alias loquendi formulas, paſſim legimus. Sed, magis eſt, ut has Scripturæ notemus; uti cum Ex. XI. 8. de Moſe adhibetur phraſis : צא אתה וכל העם אשר ברגליך *Exi tu, & omnis populus, qui eſt in pedibus tuis.* Item cum 2. Reg. III. 9. dicitur: וילך מלך ישראל ומלך יהודה ומלך אדום ויסבו דרך שבעת ימים ולא היה מים למחנה ולבהמה אשר ברגליהם: *Profecto itaq; Rege Iſraëlis cum Rege Jehudæ & Rege Edomæorum circumiverunt itinere ſeptidui : deinde non erat aqua pro agmine, & pro jumentis quæ erant in pedibus eorum.* Ergo hi, qui Duces ſuos ſequuntur, qui noviſſimi incedunt, qui agmen claudunt, qui pediſſequi

ſunt, eos Scriptura ait *in pedibus*, aut, *inter pedes eſſe.* Inſuper, illud quoque ſedulo obſervandum, ſtatum futurum Reipublicæ Judaicæ, in vaticinio Jacobi quaſi perſonam quandam induere, quæ manu Sceptrum geſtat, quæ pedibus conſiſtit, & juxta eos Duces & ἄρχοντας habet. Ergo, ut *Pedes* non minus hic, quam in illa Nabuchdonoſoris apud Danielem cap. II. celebri ſtatua, de ultimis & poſtremis temporibus, rei ad quam inſtitutum pertinet, accipiamus, aut valde fallor, aut omnis cogit ratio: ut proinde *a pedibus*, aut *ex pedibus* Judæ, ii auferendi dicantur, quibus ſeri illius nepotes carituri erant, quos ultima Reipublicæ ætas amiſſos luxit deſideravitque. Quod in prophetia Jacobi ſupereſt, levi negotio expediemus, עד כי יבא *donec veniat* quidam explicant, alii, *donec venerit*, levi diſcrimine, malim tamen amplecti poſteriorem expoſitionem, quæ eventibus rerum magis reſpondet. Per שילה *Meſsiam* intelligi, dudum ab aliis eſt probatum, allatis ad rem confirmandam, trium *Targumim*, *Talmudis in Sanhedrin cap. XI.*
nec

nec non τῶν *Baal Hatturim*, *Raſchi*, *Kimchi*, *R. Moſis Gerundenſis*, *R. Joëlis ben Sueb*, *Iſaaci Abarbenelis & Bechai* teſtimoniis, quæ, ne actum agamus, iterare ſuperſedemus. Quin, nec ea producimus, quæ poſt alios, in *Talmude*, *Sohar*, & *Rabbot*, nobis ſunt obſervata, ipſe enim Lipmannus hoſtis noſter, nihil refragatur, & manus victas dedit veritati. Suprema ſacri commatis verba ſunt: ולו יקהת עמים quæ, varii varie exponunt: Καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν habent LXX. quos ſequutus vetus Latinus Interpres, tranſtulit: *Et ipſe erit expectatio gentium*. Propius ad verum eos accedere exiſtimaverim, qui Onkeloſi & Hieroſolymitani Paraphraſtarum veſtigia legentes, vertunt: *Et ei erit obedientia populorum*: ut ſenſus ſit: Ejus doctrinam populi recipient & amplectentur, illius præceptis & mandatis morem gerent ac obtemperabunt. Namque vocem יקהת etiam Prov. XXX. 17. quo ſolo loco in Scripturis repetitur, *obedientiam* ſignificare, ſit veriſimile. Atque hæc Kimchii quoque in libro Radicum eſt expoſitio, ubi ſcripſit: ופירוש

ולו יקהת עמים אליו ישמעו העמים לקבל עליהם מה שיצום: i. e. *Sensus verborum* ולו יקהת עמים *is erit: Populi ei obtemperabunt, ut in se recipiant, quæ ipse eis est imperaturus.* Neque vero recedunt summopere ab hac interpretatione ii, quibus R. Salomonem autorem sequi, ac, *& ei erit aggregatio populorum*, reddere placet, prout Pagninus, Münsterus, Tigurini & Vatablus expresserunt, res enim tandem eodem recidit. Atque sic omnibus in sacro nostro vaticinio minutatim discussis, totam nunc rationem colligendo, sequens sensus, si paulo verbosius παραφράζειν velimus, sese exinde nobis aperit. *Ea, quam prædixi Judæ posteris obventuram, regia potestas &* αὐτοκρατορία, *non auferetur ab iis, aut sane, attritis jam ab exterorum potentia eorundem rebus & inclinante se pedetentim ad interitum Republica, saltem non destituentur Ducibus & Rectoribus suis, ad adventū usq; Messiæ. Iste vero postquā advenit, tum cessabit deniq; illud discrimen, quod inter Judæos, cæterasq; gentes hactenus in orbe fuerat, atq; tam hæ, quam illi, Messiam consectabantur, ejus monitis obsequium præstabunt,*

bunt, fietq́ ex Judæis & gentibus, unius pastoris, unus grex, unum ovile. Proinde carebit postea Judæ posteritas, non Regibus tantum, sed & Ducibus propriis, totaq́ Judaica Respublica omnem formam amittet, ad nullam unquam amplius reducenda. Videlicet, graphice, vivisque coloribus, quasi in tabella, depingit nobis Jacobus, universam Judaicæ Reipublicæ, quatenus ex Judæ maxime posteris constabat, & ex quo semel post Judices, nova forma fundata fuerat, ad ejus usque interitum, faciem. Nimirum, cœptum semel in tribu Judæ a Davide Regnum, secundum Josephi l. 11. Antiq. c. 4. calculum, per quinque secula integra, non interrupto ordine continuandum in hac stirpe erat, ad Zedekiam usque, qui fatalis ultimusq; terminus huic supremæ potestati ac dominatui statutus fuerat, ipsius DEI apud Jerem. XXII. 30. gravissima prædictione, quam ad Regem illum perferri jussit. כה אמר ײ כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו כי לא מזרעו איש יושב על כסא דוד ומושל עוד ביהודה׃ *Sic ait Dominus, scribite virum istum liberis carentem*

rentem

rentem fore, virum non prosperaturum unquam: nam non prosperabitur de semine ejus quisquam sessurus in solio Davidis, & dominatrus amplius in Judam. Sequuta deinde est anno decimonono Zedekiæ, Hierosolymitanæ urbis expugnatio, & deportatio Judæorum in Babyloniam. Ex ea cum post LXX. annorum exilium, in avitas sedes Judæi reversi essent, propriis quidem legibus institutisque vivere permissi sunt, sed regiam & absolutam imperandi formam nunquam revocare licuit, nempe, quia sui juris nunquam amplius erant, nec plena libertate utebantur. Etenim, primũ Persarum Monarchis parebant, ad quos summum imperium a Babyloniorum & Assyrorum Rege ultimo Belsazare, cum Darius Medus, ope Cyri Persarum Regis, generi sui, illum vicisset, transierat. Postea, quia Alexander Macedo, Dario Codomanno, & Persarum simul imperio deleto, omnem hujus gloriam ad Græcos transtulerat, ei obsequium Judæi præstare coacti sunt. Exinde, Asiæ minoris, & Ægypti Regibus fuere subditi; donec a Romanis

manis initio illis servitus imposita est, deinde vero Reipublicæ, sacris, gentique propemodum universæ, excidium illatum. Res omnis certa est, nec eget testimoniis: de Romanorum tamen in Judæos dominio, notanda Abrahami Sacuti confessio, ex Juchasin p. 15. a.

ומאז התחילו הרומיים לכבוש ישראל שיהיו תחת ידם כי יהודה התחיל אהבה עמהם ולגדלם כי הם החיה הרביעית שראה דניאל תקיפה ובעבור שהשמיד יהודה ליונים עשו ברית ועמדו בו כו״ שנים ואחר זה קפ״ שנים קדם חרבן הבית כדאיתא בעבודה זרה ובפרק קמא דשבת ובטלו הברית ומשם ואילך היו משועבדים לרומיים ואז התחיל גלות ארום: Id est: *Dehinc*, (loquitur de Jonathanis & Simeonis Chasmonæorum ætate;) *cœperunt Romani debellare Judæos, eosq; suæ potestati subjicere. Et vero, Judas* (Maccabæus) *amicitiam cum iis contraxerat, iisq; ad res augendas fuerat præsidio. Ipsi enim, sunt quarta illa & robusta bestia, quam conspicatus est Daniel. Atq; quia Judas Græcos superaverat, fœdus cum ipso pepigerunt, illoq; fœdere steterunt*

 annis

annis XXVI. *At postea, anno ante desolatum templum nostrum centesimo octogesimo, ceu in Avoda Sara, & in cap. 1. Massichtæ Schabbat scriptum est, rupere fœdus, atq; ab hoc deinde tempore,* (Judæi) *Romanis servitutem servierunt, estq; hoc initium captivitatis Edomiticæ.* Sic peregrinorum Regum jugo pressi Judæi, habebant tamen in omni illo temporis, quod inter reversionem ex captivitate, & natum Servatorem intercessit, intervallo, Duces suos, semperque unus aliquis in illa Republica eminebat, qui ad clavum ejus sedens, potestatem administravit. Primus horum fuit *Zorobabel* Sealthielis filius, פחת יהודה *Princeps Judæ* Haggæo I. 1. dictus; quo Duce, Cyri Regis indultu, Judæi ex Babylonia in patriam profectionem adornarunt, & templum ac Hierosolymas cœperunt restituere. Sequuti sunt *Esdras*, & *Nehemias*, & fortasse ante hos alii, ceu Scaligero non immerito visum est, ob ista Nehemiæ V. 15. והפחות הראשונים אשר לפני הכבידו על העם ויקחו מהם בלחם ויין אחר כסף שקלים ארבעים גם נעריהם שלטו על העם׃ *Nam Principes*

cipes priores qui antecesserant me, prægravabant populum, accipientes ab eis de pane & vino, præter argenti siclos quadragenos, etiam pueri eorum dominabantur in populo. Et vero, si fides habenda Judæorum Annalibus, quos Autor libri Olam Suta compilavit, reversus ex Judæa in Babyloniam Zorobabel, ibi fato functus est, succedente in principatu apud Judæos *Mesullam* filio, & post hunc *Chananja* nepote, quæ nos, uti parum comperta, in medio relinquimus. Mortuo Nehemia, ad Pontifices rerum summa pervenit, ceu ex historia apud Josephum lib. 11. Antiq. cap. 8. de *Jaddo* Pontifice, qui Alexandro M. obviam processit, apparet. Hæc potestas, in illo ordine, per *Chasmonæos*, uti Judæi vocant, (nostri enim Maccabæos appellare solent,) est confirmata. Cœpit ea in *Mathatia*, cujus fortitudo bellica, & zelus in restaurando cultu divino 1. Maccab. 2. & apud Josephum l. 12. cap. 9. prædicantur. Is, ante obitum, filium *Judam* successorem constituit, qui, uti ii, quos modo allegavimus, Scriptores, narrant prolixius, fœdus cum Ro-

manis pepigit, multaq; prælia cum Syriæ Regibus feliciter commisit, ad postremum vero a Bacchide, Demetrii Syriæ Regis Duce, victus & vita exutus est. Judam, *Jonathas* frater excepit, quem, fœdus cum Romanis, imo & Lacedæmoniis redintegrasse, ex 1. Mac. XII. constat. Huic, tertius fratrum *Simeon* surrogabatur, cujus auspiciis recepta arx Hierosolymitana est, Syrorum inde præsidio ejecto. Atq; in hoc Simeone, Principatui quo priores functi erant, multum splendoris, autoritatisque accessit, solemni Judæorum Plebiscito, quod, quia tabulis æreis incisum, in loco publico Hierosolymis fuit propositum, dignum quoque est, ut hic ex 1. Macc. XIV. legatur: *Judæi & Sacerdotes eorum, consenserunt Simonem esse Ducem suum, & summum Sacerdotem in æternum, donec surgat Propheta fidelis: & ut sit super eos Dux, & ut cura esset illi pro sanctis, & ut constitueret præpositos super opera eorum, & super regionem, & super arma, & super præsidia: & cura sit illi de sanctis: & ut audiatur ab omnibus, & scribantur in nomine ejus conscriptiones*

in regione, & ut operiatur purpura, & auro: & ne liceat ulli ex populo, & ex Sacerdotibus, irritum facere aliquid horum, & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut convocare conventum in regione sine ipso, & vestiri purpura, & uti fibula aurea. Qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum, reus erit. Atque hinc nepos Simeonis *Aristobulus*, ad quem intercedente *Hircano* filio transmissa est ab avo dignitas, occasionem sumsisse videtur, pro Rege se gerendi, idque nomen simul cum ornatu regio affectandi, etsi Regis potius imaginem referebat, quam ut examussim verus, & quales priores erant, Rex dici queat. Interim posteri quoq; Aristobuli, regiū nomen, ad *Herodem* usque retinuerunt, a quo potestas Chasmonæis est erepta, & genus extinctum, ipso sese in eorundem locum ingerente. Herode morte sublato, regnum ejus in Tetrarchias ab Augusto Cæsare scissum est, *Archelao* Judææ Tetrarcha constituto, reliqua regione inter *Philippum* & *Antipam* divisa. Archelaus cum impotenter dominaretur, inde extrusus,

trusus, Viennamque Galliæ urbem relegatus est. Atque hac tempestate, Judæa in provinciæ formam redacta, Syriæ accedens, a Cæsaribus Procuratores accepit, per quos deinde regebatur, nullusque unquam postea Judææ neque Rex fuit, neque Ethnarcha, Philippus tamen & Antipas suæ quisque Tetrarchiæ res adhuc curabant. Hoc igitur tempore Judæi post Sceptrum pridem ablatum, nunc Duces quoque & Regulos suos cœperunt amittere, omnique jure administrandæ Reipubl. quod utcunque hactenus servaverant, paulatim exciderunt. Ea tempestate vero jam in orbem venerat sacrosanctus divinusque Siloh, novi, cœlestisq; Regni futurus conditor. Itaque, nihil restabat, quam ut paulo post, supremus prædictis rerũ eventibus cumulus accederet, quod tum factum est, quando post Messiam cruci affixum, urbe Hierosolyma capta, & cum templo funditus eversa, omnino omnis simul est deleta totius Judaicæ Reip. forma ac species, non profana minus quam sacra. Sic postea, quod futurum Hoseas III. 4. prædixerat, se-

rat, *ſederunt filii Iſraëlis*, אין מלך ואין שר *nec Rege, nec Principe* porro gaudentes, qui locus, neſcio quomodo noſtræ, quam dedimus Jacobæi oraculi expoſitioni, favere parumper videtur, & hoc nunciaſſe, nunquam amplius, non Reges tantum ullos apud Judæos, ſed ne Duces quidem regnaturos: hoc eſt, neutram illarum Reipublicæ formarum revocatum iri, quæ pridem obtinuerant, &, quæ, arcano cœleſtis Providentiæ decreto, per Jacobum manifeſtato, ſe invicem conſequi debebant.

Atque iſta, quæ huc usque diſſeruimus, ſimul multum quoque faciunt, ad abſtergendas diſſipandasque futiles nimium ineptias Lipmanni, quibus fucum nobis facere, & glaucoma ob oculos objicere, ne Jacobæi hujus vaticinii verum ſenſum pervideamus, annititur. Ceſſavit ſane Regnum domus Davidicæ, cnm Nebucadnezar Judaicam gentem patria mulctatam, in Babyloniam deportaſſet, nec unquam poſtea Sceptrum & vera regia poteſtas, etiam poſt ſolutam captivitatem, & poſtliminii quodam jure, in priſtinas

 ſedes

ſedes reverſionem ei fuit reddita. Nihilo minus, finito exilio, reſtaurata eſt Reipublicæ forma, ſemperque unus aliquis ad clavum ejus ſedens, eximia poteſtate functus eſſe deprehenditur. Ablato igitur Sceptro, ſaltem מחקקים ſive *Duces*, Judæis relicti ſunt, atque ſua ſic per omnia conſtat veritas Jacobææ prædictioni, haud enim alios rerum eventus ipſe prænunciaverat, ceu nobis eſt demonſtratum. Poſtquam vero Duces quoque inter Judæos eſſe deſierunt, tum, ut adventaret Siloh æquum erat, atque id quoque hercle factum eſt, adfuit in tempore. Manent igitur, manebuntque, nequicquam frementibus inferorum portis, ſua connexio, vis & robur, argumentum noſtrum, quando legitime & ex neceſſitate ſic inferimus : *Quem venire neceſſe fuit, antequam Regia, aut ſaltem, quæ in locum ejus ſuccedere debebat, Ducalis dignitas, apud Judæos interiret, illum veniſſe comprobat Regiæ non minus, quam Ducalis pariter poteſtatis, a tot jam ſeculis ceſſatio. Atqui venire debuit Silo ſive Meſſias, antequam Regia vel Ducalis dignitas apud*

apud Judæos interiret. Venit igitur, quando a longo ſeculorum decurſu, illæ dignitates inter Judæos ceſſaſſe deprehenduntur. Næ! venit DOMINUS JESUS *noſter! Sit nomen ejus benedictum in ſecula!* Eſt hoc argumentum, ſi quod aliud, utile & efficax, ad Judæos impugnandos, neq; ejus autoritatem elevat, quod Chriſtus & Apoſtoli, eodem minime uſi eſſe leguntur. Nam, non ſuperſtite tantum Servatore, ſed & poſt ejus in cœlos aſcenſum, eludere poterant Judæi vim ratiocinii, cauſando, etiamſi Ducibus careant, ſalvam tamen adhuc eſſe Reipubl. formam, ſalvum eſſe templum, vivere ſe ſuis legibus, poſſe fieri, ut Romanorum dominatione excuſſa, tempora in priſcum aurum redeant, & avita ἀυτοκρατορία recuperetur: nondum igitur in in eo ſtatu rem eſſe, ut Meſſiam veniſſe neceſſe ſit. Et vero, Caſauboni, Exerc. 16. adv. Baron. n. 70. aliorumque diſſentientium exiſtimatione ſalva, ſic mihi videtur, diutine gaviſos fuiſſe Judæos, etiam ſub ipſis Romanis Procuratoribus, non tantum immunitate ſacrorum, ſed & politica aliqua

poteſtate, quæ adeo ad jus vitæ & necis ſe extendebat, fere quoad templum ſuperfuit incolume. Equidem agnoſco, ipſos, cum de Servatore occidendo ageretur, profeſſos eſſe apud Johannem XVIII. 31. Ἡμῖν ὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι ὐδένα. *Nobis non licet interficere quenquam.* Enim vero, expendendum quoque eſt, quod ibidem præcedit, nimirum, poteſtatem facere Pilatum Procuratorem Judæis, ut de eo ſecundum patrias leges ſupplicium ſumant, dixiſſeque illum: Λάβετε ἀυτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε ἀυτόν. *Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram judicate eum.* Et iterum, cap. XIX. 6. verbis enunciaſſe fertur: Λάβετε ἀυτὸν ὑμεῖς καὶ σαυρώσατε. *Accipite eum vos, & crucifigite.* Nunquid autem veriſimile eſt, voluiſſe Pilatum derogare hactenus ſupremæ jurisdictioni Romanorũ Imperatorum, eumq;, ſi omnino a Cæſaribus facultas capitaliter animadvertendi in ſontes Judæis ademta erat, hanc illis exercendæ gratiam ſuo auſu indulgere ſuſtinuiſſe? Imo vero nec poterat per leges & inſtituta Romanorum id facere, ſi maxime voluiſſet. Præſides enim

enim Provinciarum, *habebant quidem jus gladii, & in metallum dandi potestas eis permissa erat* l. 6. §. 8. D. de Offic. Præs. sed hanc potestatem, quæ aliis vocibus in jure Quiritium, & nominatim l. 3. D. de jurisd. *Merum Imperium* appellatur, mandari non potuisse, certum est, & nota in hanc rem l. 1. §. 1. D. de offic. ejus cui mand. *Qui mandatam jurisdictionem suscepit, proprium nihil habet: sed & ejus, qui mandavit, jurisdictione utitur. Verius est enim, more majorum jurisdictionem quidem transferri: sed merum Imperium, quod Lege datur, non posse transire.* Utique, si his advorsum facinus Pilatus cœptasset, merito ei objectum fuisset, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος. *Non es Cæsaris amicus*: quæ, Judæorum apud Johannem XIX. 12. vel, τοῦτο ὕβριν Καίσαρι φέρειν, *hoc cum Cæsaris injuria conjunctum esse*, quæ, ipsius Pilati apud Josephum l. 18. Antiq. c. 4. phrasis est, cujus rei suspicionem tantopere a se amotam volebat. Porro, ecquis ignorat, ex Actorum VII. etiam post Christi in cœlos ascensionem, criminalem jurisdictionem, & merum

imperium vere Judæos exercuiſſe, ferendo adverſus Stephanum capitalem lapidationis ſententiam? Minime enim eorum placet opinio, qui illud factum ad zeli judicium referunt, quomodo præter alios, Hugo etiam Grotius, graviſſimus cæteroquin Vir, l. 4. de Jure Belli & Pac. cap. 20. §. 9. animatus fuiſſe deprehenditur. Nam, ſi verum eſt, quod ait illo loco Grotius: *Hebræorum moribus, Hebræus a Deo & Dei lege deficiens, aut Ducem ſe ad falſos cultus præbens, illico a quovis homine poterat interfici. Judicium zeli id vocant Hebræi, quod a Phinea primo exercitum ajunt, & inde abiiſſe in morem.* Si, inquam, hæc ita ſe habent, ecquomodo ad hoc judicium ulla ratione quadrat Stephani hiſtoria, in qua nos legimus Stephanum ab accuſatoribus coram Synedrii Judices fuiſſe deductum; ibi blasphemiæ criminis cum reus factus eſſet, dixiſſe teſtimonium teſtes etſi falſos, Stephanum contra inſigni oratione ſe ſuamque innocentiam defendisſe: Cum vero nihil promoveret, capitis damnatum, ejectum fuiſſe ex civitate, atque pœna bla-

na blasphemis debita, lapidatione nimirum, & quidem more majorum affectum esse, ita, ut secundum Dei Deut. XVII.7. præceptum, primi in eum saxa testes jecerint, quippe de quibus scriptum extat: Ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου. *Deposuerunt vestimenta sua, secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus*: ut ideo Actor. XXII. 20. ipse Paulus Deo fateatur: Ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς, καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, καὶ φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. *Cum funderetur sanguis Stephani testis tui, ego adstabam, & consentiebam, & custodiebam vestimenta interficientium illum.* Quæ omnes circumstantiæ, ipso sole, cum sudum est, clarius ostendunt, legitimum judicii criminalis processum observatum esse, nihilque minus, quam zeli judicium obtinuisse. Scilicet, in zeli judicio, nec judex, nec accusator, nec testis, nec sententiæ pronunciatio, nec denique supplicii forma consueta locum habebant, sed, uti recte observavit Seldenus, l. 4. de Jur. Nat. & Gent. juxta disc. Hebr. cap. 4. ex zeli judicio *supplicium capitale* בשעת מעשה id est, in ipso dum committebatur

rur facinus duntaxat momento, *seu homini*, ἐπαυτοφώρῳ deprehenso, *a zelotis*, *id est, privato zelo ductis, infligi permittebatur. Nempe homines pii, qui zelo Numinis accenderentur, jus ejusmodi habebant, ut si viderent* בפרהסיא palam *seu* in publico, *id est, ut recepta fertur sententia, præsentibus coram decem minimum Israëlitis, quempiam Hebræum, aut circumcisum alium, seu in Judaismum cooptatum, adversus sanctitatem sive Numinis, sive Templi, sive Gentis, aliquid commissurum, ipso eodem momento fas eis esset incurrendo seu aggrediendo eum, aut verbere aut vulnere præpedire ac cohibere, aut etiam cæde perseverantem e medio tollere. Nam, si intermitteret, occidendus non erat sine judicio forensi.* Convenit cum his apprime, Phineæ Num. XXV. factum, dum Simri filium Salu, Ducem Simeoniticæ tribus, & Cozbi, paganam mulierem, filiam Zur Principis Midianitarum, in stupro palam deprehensos, e vestigio, solo zelo ductus, hasta confodit, idque zeli judicio originem dedit formamque. Sed, operæ pretium est, ipsos Judæorum Magistros

de hac

de hac re audiamus, quorum verba, & Grotius, & Seldenus, afferre supersederunt. Maimonides, Hilchot Issure Bia cap. 12. כל הבועל כותית בין דרך חתנות בין דרך זנות אם בעלה בפרהסיא והוא שיבעול לעיני עשרה מישראל או יתר אם פגעו בו קנאין והרגוהו הרי אלו משובחין וזריזין ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא ראיה לדבר זה מעשה פנחס בזמרי ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה כזמרי שנאמר ואת האשה אל קבתה אבל אם פירש אין הורגין אותו ואם הרגו נהרג עליו ואם בא הקנאי ליטול רשות מבית דין להרגו אין מורין ואף על פי שהוא בשעת מעשה ולא עוד אלא אם בא הקנאי להרוג את הבועל ונשמט הבועל והרג הקנאי כדי להציל עצמו מידו אין הבועל נהרג עליו: Id est: *Quisquis paganam mulierẽ init, sive id fiat ob sponsalia quæ prcæcesserunt, aut solius libidinis explendæ causa, si istud propalam faciat, hoc est, decem vel pluribus Judæis scelus inspectantibus, tum, si zelotæ hominem adoriantur, & impigre trucident, laudantur. Est hoc institutum, traditio Mosis, inde a monte*

 Sinai

Sinai ad nos derivata, ejusq; argumentum habetur cædes, quam Phineas circa Simri peregit. Veruntamen, haud aliter licet zelotæ impetum in concubitores facere, quam si ipsi venereo operi sint intenti, prout de Simri res se habet, unde Scriptura (Num. XXV. 8.) *ait :* Et mulierem, in locis genitalibus. *Quod si ab opere cessent, tum porro trucidare nefas est, secus enim qui facit, ipse postea capitis supplicium subire cogitur. Quod si magistratum adeat zelotes, veniam occidendi concubitores petiturus, non eam indulgent, etiamsi maxime incestus rei genialem rem adhuc peragant. Quin imo, non hæc tantum venia non conceditur, sed &, si dum zelotes concubitorem occidere molitur, ipse surgens zeloten interimat, ut vitam suam adversus aggressorem tueatur, non id ei capital fuerit.* Et re, & verbis propemodum, conveniunt, quæ habet Codex noster MS. ineditus Ez Hechajim Hilchot Nidda c. 10.

אם בא ישראל על הגויה בפני עשרה מישראל או
יותר משהיה * קנאי לשם יהרגנו כמו שעשה פנחס
לזמרי ואין רשאי להורגו רק בשעת מעשה כמו שני אם הה
אל קבתה אבל אם פירש אם הרגו נהרג הקנאי
עליו

* fortasse legendum

עליו ואפילו בשעת המעשה אם בא לשאול הוראה מבית דין לא יורו לו להרגו וגם אם עמד הבועל להציל נפשו והרג הקנאי פטור והבועל בת גר תושב הקנאי לא יהרגנו: *Si quis Judæus, cum pagana muliere, in decem, aut plurium Judæorum præsentia, rem habeat, tum si adsit zelotes, trucidato illum, & imitator factum Pinchàsi cum Simri. Sed, nefas est aliter occidere, quam ἐπαυτοφώρῳ μοιχευόμενον, unde dicitur* (Num. XXV. 8.) In genitalibus. *Quod si enim a scelere cessantem interficiat zelotes, vicißim capitali supplicio afficiendus fuerit. Quin &, si facinus patrante homine, zelotes Magistratum adeat, ejusq; sententiam perquirat, nequaquam is ei autor est occidere. Adde, quod si concubitor consurgat, & vitæ defendendæ causa zeloten perimat, immunis ipse sit, &, quod cum filia proselyti domicilii concumbentem, zelotes vita privare non debeat.* Paria leguntur apud Mosen Kozensem Præc. Negat. CXII. estque illorum fundamentum in Sanhedrin cap. IX. sive fol. 82. a. & exinde apud Coccejum in Excerptis p. 293. unde locum transcribimus: אמר רבה ברבר חנה א״ר יוחנן הבא לימלך

אין מורין לו ולא עוד אלא שאם פירש זמרי והרגו לפנחס * נהרג עליו נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו שהוא * רודף הוא: Laudatus Coccejus vertit: *Rabba barbar Channa* (mallem, *Rabba nepos Channæ*) *refert dixisse R. Johannem. Si petat (zelotes) consilium, non datur: imo etiam si Zimri a scorto se abduxisset, capite plectendus fuerit. Atq; adeo si conversus Zimri Pinchasum vita privasset, capitis pœnam luendam non habuisset.* Nihil igitur in universum est manifestius, quam, Stephani cædem nullo prorsus modo ex zeli judicio profectam esse, tantumque discrimen inter hæc intercedere, quam quod maximum. Ut vero cum hactenus traditis, Judæorum illud: Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα, conciliemus, existimaverim, id hac ratione commode fieri posse, si dicamus, Romanos Cæsares, cum, (quæ Josephi 2. contra Apionem verba sunt, & vulgo tantum Latine in nostris Codicibus extant) *pro magnanimitate & modestia sua, qua non cogebant subjectos patria jura transcendere,* Judæis, quod apud Josephum l. 14. Antiq. c. 17. est vetus privilegium, τοῖς πατρίοις ἔθεσι καὶ ἱεροῖς χρῆσθαι

[*legendum פנחס] [*legendum שהרי]

patriis

patriis moribus & sacris uti, salvum & incolume conservarent, simul id quoque potestatis, primario eorundem Magistratui gentili, sive Synedrio reliquisse, ut, si quis populariū, sacra temeraret, DEUMque patrium violare, & ejus religionem profanare, impio ausu præsumeret, in hunc non tantum carcere, flagris, aliisque minoribus pœnis, sed &, si facinoris id postularet enormitas, supremo supplicio animadvertere posset. Estque observatu dignum, quod Josephus l. 18. cap. 4. retulit, eos, qui Pilatum præcesserant Præsides, tantum Judæis tribuisse, ut in illorum gratiam, a militaribus cum effigie Cæsarum signis, abstinuerint, quod, magno argumento est, sedulo ipsos cavisse, ne Judæorum sacris ulla ratione obesse, aut offensionem præbere viderentur. Atque ipse adeo Pilatus, qui noctu illatas effigies Hierolymis statuerat, cum Judæos potius extrema quæq; pati, quam illas tolerare velle animadverteret, θαυμάσας τὸ ὀχυρὸν αὐτῶν ἐπὶ φυλακῇ τῶν νόμων, παραχρῆμα τὰς εἰκόνας ἐκ τῶν ἱεροσολύμων ἐπανεκόμισεν εἰς Καισάρειαν· *admirans tam constans legum studium, continuo reportavit eas imagines Cæsaream a Hieroso-*

 lymis.

lymis. Quin, nec fieri adeo commode poterat, ut Præſides Romani, de ſacris Judæorum contaminatis, cognitionem inſtituerent, quippe qui cæremoniarum divinarum apud ipſos, jurisque Eccleſiaſtici, penitus erant ignari, imo omnem Numinis in illa gente colendi rationem, ridiculiſſimam & ineptiſſimam reputabant. Facit huc apprime, illud Portii Feſti Præſidis, ad Agrippam Regem, & Bernicen, Actor. XXV. 19. 20. de Judæorum & Pauli coram ſe disceptatis litibus. Ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτὸν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ εἰς τὴν περὶ τούτου ζήτησιν, ἔλεγον εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλὴμ κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. *Quæſtiones vero quasdam, de ſua ſuperſtitione habebant adverſus eum, & de quodam Jeſu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere. Hæſitans autem ego de hujusmodi quæſtione, dicebam, ſi vellet ire Hieroſolymam, & ibi judicari de iſtis.* Quamobrem, ſalva adhuc utcunque Judæorum Republica, & cum nondum ſumma imis permiſcuiſſet temporum fatalitas, ſacras cauſas ad Synedrii tribunal pertinuiſſe affirmandum eſt, atque licuiſſe huic, ſontes, tum levio-

ri ca-

ri castigatione, tum pœnis capitalibus coërcere. De priore dubitare nos non sinit, illud Pauli, de suo adversus Christi sectatores (quos pro veteris Judaicæ Religionis profanatoribus habebat,) odio extremo, & ausibus, in allocutione publica civium Hierosolymitanorum, quæ Actor. XXII. refertur: Ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ὡς καὶ ἀρχιερεὺς μαρτυρεῖ μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον· παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, εἰς Δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας, δεδεμένους εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν· *Hanc viam persecutus sum, usq; ad mortem, alligans & tradens in custodias, viros ac mulieres, sicut princeps Sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes majores natu, a quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde vinctos in Jerusalem ut punirentur.* Jungendus his locus Act. IX. 2. & adeo ipsum Servatoris Matth. X. 17. huc pertinet dictum: Παραδώσουσι ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς. *Tradent vos Synedriis, & in Synagogis suis flagellabunt vos.* Nec desunt exempla, quippe Synedrii jussu, Petrus aliique Apostoli vapularunt, simulque denuntiatum iis fuit, ne omnino loquerentur in nomine

mine Jeſu, Actor. V. 40. & Paulus 2. Corinth. XI. 14. a Judæis, quinquies, quadragenas plagas, una minus ſe accepiſſe gloriatur. Enim vero, ultimo inſuper ſupplicio Synedrium eos quos religionis avitæ violatores credebat, affeciſſe, non ſolum quæ de Stephani lapidatione jamdum adducta nobis ſunt, perſpicue comprobant, ſed etiam idem adhuc amplius confirmat, Tertulli, Judaici Oratoris, nomine Ananiæ Pontificis, & Seniorum, apud Felicem Præſidem, adverſus Paulum inſtituta accuſatio, Actor. XXIV. memoriæ prodita.

Εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς Ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν Ναζωραίων αἱρέσεως· Ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν· Παρελθὼν δὲ Λυσίας ὁ χιλίαρχος, μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγε, κελεύσας τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπί σε·

Invenimus hunc hominem peſtiferum, & concitantem ſeditiones omnibus Judæis in univerſo orbe, & auctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum: qui etiam templum violare conatus eſt, quem & apprehenſum, voluimus ſecundum legem noſtram judicare. *Superveniens autem tribunus Lyſias, cum vi magna eripuit eum de manibus noſtris, jubens accuſatores ejus ad te venire.*

venire. Constitutum igitur fuerat Judæis, *secundum patrias leges* in Paulum animadvertere, quod clarissimo indicio est, fas illis fuisse, jus administrare, & quidem jus necis vitæque, nec enim aliam, quam capitalem pœnam, secundum mores & instituta gentis, meruerat *homo*, qui ipsis videbatur, *pestifer, concitans seditiones omnibus Judæis in universo orbe, & auctor seditionis sectæ Nazarenorum, quiq; templum etiam violare conatus erat.* Imo Lysias tribunus, diserte in suis ad Felicem literis, Act. XXIII. 27. Τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ᾽ αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστι: *Virum hunc, comprehensum a Judæis, cum jam futurum esset*, ut ab eis interimeretur, *superveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum esse.* Ex quibus, id simul discimus, nisi Lysias compertum habuisset, Paulum civem Romanum esse, non eum impediturum fuisse, quo minus e medio tolleretur. Liberavit igitur Paulum ab imminente exitio, illud civitatis Romanæ jus, ut tanto magis credibile evadat, id, quod supra tacite innui, scilicet, non licuisse Synedrio, in plane peregrinos, etiamsi sacris Judæorum contumeliam fecissent

ſent capitaliter animadvertere. Atque ſane miles ille, qui, celebrantibus Judæis in templo azymorum feſtum, ſtans ſuper porticum, reductis turpiter veſtimentis, προσαπέστρεψε τοῖς Ιουδαίοις τὴν ἕδραν, καὶ τῷ σχήματι φωνὴν ὁμοίαν ἐπεφθέγξατο, *poſticas corporis partes nudas populo obverterat, & huic ſchemati convenientē ediderat vocem*, de quo eſt apud Joſephum l. 2. de Bello cap. 11. & l. 20. Antiq. cap. 4. minime Judæis caſtigandus tradebatur, quamvis tota multitudo Cumanum Præſidem circumſtaret, ac inverecundum hominem ad necem depoſceret. Quin &, (quod, ex iisdem Joſephi locis coſtat) cum alius miles, libros Moſaicos in vico quodam inventos, protuliſſet, eosque laceraſſet in conſpectu omnium, multis debacchatus, & in Legem, & in gentem totam convitiis; ſimiliter facinus Judaico Magiſtratui vindicare non licuit, ſed, Cumani Præſidis juſſu, miles ſecuri percuſſus eſt. Cæterum, ſi quæ crimina, ab ipſiſmet Judæis, non adverſus ſacra ſua proprie commiſſa viderentur, ſed civilem quietem turbarent, Reipublicæ detrimentum afferrent, aut læderent

rent Imperatoriam majeſtatem, in his nullam Judaici Magiſtratus fuiſſe cognitionem, ſed omnem rem ad Præſidis tribunal pertinuiſſe, juvat credere; ut de his caſibus vere dicere poſſent Judæi: Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. Verum, non iſtud tantum pronunciatum, ſed & alia multa Paſſionis Domini & Servatoris noſtri, ex hactenus dictis lucem accipiunt, eademq; viciſſim illuſtrant, quæ, ſcelus eſſet negligere. Scilicet, a manipulo furum, quos Summi Sacerdotes, Scribæ, & Seniores, ad illum prehendendũ miſerant, captus Servator, ante omnia ad Senatum Synedrii, (quam vocem Matthæus XXVI. 59. Marcus XIV. 55. Lucas XXII. 66. ſignanter uſurpant) eſt pertractus. Etenim, ad hoc forum ſpectabant, crimina quæ intentabantur, violata nimirum blaſphemiis religio, ſeductio plebis, & templi profanatio. Unde, præter alios, duo quoque teſtes contra illum producti, aſſeverantes: οὗτος ἔφη· Δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. *Ille dixit: Poſſum deſtruere templum Dei, & poſt triduum reædificare illud:* Math. XXVI. 61. Cumq; inſuper, in ipſo illo conſeſſu Judicum,

 blaſphe-

blaspheme ſe filium Dei jactaſſe videretur Dominus noſter, jure ſuo, quod in ſacra hac cauſa ei competebat, uſus eſt Senatus, & capitalem ſententiam pronunciavit. Cum enim Pontifex, qui ſuffragia colligebat, ſententiam rogaſſet, verbis conceptis, τί ὑμῖν δοκεῖ; *Quid vobis videtur?* inquens; omnes concordibus votis clamitabant: Ενοχος θανάτȣ ἐςί. *Reus eſt mortis*, uti Matthæus XXVI. 66. in literas retulit. Quæ verba, ſecus quam Cl. Caſaubonus loco ſupra citato cenſuit, non de privata opinione, ſed, de vero jure pronunciandi ſententiam cum effectu, accipienda eſſe, fit veriſimile. Atque, ne hac in re tergiverſemur, Marcus XIV. 64. facit, quando paulo diſtinctius ait: Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτȣ. *Omnes* condemnaverunt *eum eſſe reum mortis*. Non igitur animo tantum & voto, ſed ſolemni validaque judicum condemnatione, Servatori noſtro mortem irrogatam fuiſſe crediderim, qua affici potuiſſet quoque, niſi alia obſtitiſſent. Nempe, erat tum Paſchatis feſtum, confluxeratque ejus cele-

bran-

brandi causa Hierosolymas infinita hominum multitudo ; inter hos, cum innumeri essent , quos Christus doctrina & miraculis suis sibi obnoxios reddiderat , itaque verebatur Magistratus, ne qua ingens seditio in urbe oriretur , si ipse de Christo supplicium sumeret , quem metum Matthæus XXVI. 5. Marcus XIV. 2. Lucas XXII. 2, expresserunt. Ergo remedium aliquod reperiendum erat , ut, sine Synedrii culpa, Christus interimi crederetur , & sceleris invidia in alios omnes potius, quam in ejus autores redundaret. Post longam deliberationem, callide placuit Pilati Procuratoris uti opera , atque in id loci illum redigere, ut Christum suis præjudiciis jam damnatum, ipse interimere cogeretur. Ita gestum esse negotium , Matthæus, & Marcus Evangelistæ , fidem faciunt , qui , cum narrassent, pridie a Synedrio CHRISTUM jam condemnatum fuisse, postridie in consultationem venisse referunt , quomodo id quod

decreverant, reddi poſſet effectum. Matthæi c. XXVII. 1. 2. verba ſunt: Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβύλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τȣ͂ λαȣ͂ κατὰ τȣ͂ Ἰησȣ͂, ὥςε θανατῶσαι αὐτόν· Καὶ δήσαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον, καὶ παρέδοκαν αὐτὸν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. *Mane autem facto, conſilium inierunt omnes principes Sacerdotum, & ſeniores populi, adverſus Jeſum, ut eum morti traderent. Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præſidi.* Pro iſtis, Marcus XV. 1. habet: Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ συμβύλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, δήσαντες τὸν Ἰησȣ͂ν ἀπήνεγκαν, καὶ παρέδοκαν τῷ Πιλάτῳ. *Et confeſtim mane conſilium facientes ſummi Sacerdotes, cum Senioribus, & Scribis, & univerſo Synedrio, vincientes Jeſum, duxerunt, & tradiderunt Pilato.* Atque hos dolos, uti verſutiſſimi Judæorum Judices, quibus mala mens, malus animus, machinati ſunt, quo deſtinata redderent effecta: ita agnoſcimus tamen in iſtis, & devote veneramur, cœleſtis Providentiæ diſpoſitionem. Non enim Judæorum tantum, ſed & gentilium calculis, damnandus erat, qui utrorumque ſanguine cretos, morte ſua, æterno Patri propitiare, illorumque crimina expiare inſtituebat. Ad Pilatum vero, cum

ſaxum quod ſatis diu volutabant, devolviſſent Judæi, quoniam ad impetrandum ab eo, quod volebant, neceſſe erat, ut ipſe Pilatus quoque Chriſtum capitis damnaret, idcirco apud hunc ſimiliter accuſationes ſuas factitant. Sed enim, non hic falſæ & avitis præceptis contrariæ doctrinæ, Servatorem noſtrum inſimulant, non queruntur, illum extrema quæque templo atque ſupremo Numini dicatis ædibus comminatum eſſe, non affectatam divitatem exprobrant; quippe, prævidebant facile, reſponſurum Pilatum, procul faceſſere ipſos debere, cum iſtius generis querelis, & operam dare, ut hæc ſua iſta miſcerent, ne ſe admiſceant, neque enim ſui muneris eſſe, lites circa ſuperſtitiones ipſorum enatas, componere. Nequaquam igitur illa criminum capita, quæ coram Synedrio in disquiſitionem venerant, ultimisque pœnis digna judicata fuerant, apud Pilatum recenſentur, ſed, mutato ſtylo, eorum malefactorum Chriſtus reus fit, quorum cognitionem ſubterfugere non poſſe Præſidem, accuſatores certo ſciebant. Nimirum

ſeditio,

seditio, & læsæ majestatis crimen, scelerum omnium, quæ committi inter mortales poterant, longe atrocissima, objectabantur. Lucas testis, cum cap. XXIII. 1. 2. ait. Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤγαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον· ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ λέγοντες· Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν Χριστὸν βασιλέα εἶναι· *Et surgens omnis multitudo eorum, duxerunt illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari, & dicentem se Christum Regem esse.* Sane, cum nihilo secius Pilatus, judicis officio fungi detrectaret, ac sententiam pronunciare nollet, verbaque sequentia quæ Johannes cap. XIX. annotavit, proloqueretur: Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε, ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν· *Accipite eum vos, & crucifigite: ego enim non invenio in eo causam.* Respondebant quidem Judæi: Ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐποίησεν· *Nos legem habemus, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit.* Non tamen ideo, concessam a Pilato potestatem sibi vindicant, & Christum neci tradere sustinent, sed ista tantum dixisse eos apparet, ut significarent

rent, bis illum mortem promeritum eſſe, contemnendo videlicet, & violando, tam ſuas, quam Romanorum leges, temerandoque, & Numinis, & Imperatoriam majeſtatem. Proinde, nec inſiſtunt huic rei, ſed, cum paulo poſt Pilatus Chriſtum tanquam inſontem liberare conaretur, ad antiquum redeunt, & ſublata voce, illud fere ſupra jam a nobis allatum, immodice clamitant, quod, ideo nunc Nonni verbis exprimere placet:

—— —— Ἀπήμονα τοῦτον ἐάσας,
Καίσαρος οὐ φίλος ἐσσὶ μονοσκήπτρου βασιλῆος·
Πᾶς γὰρ ἑαυτὸν ἄνακτα λέγων ψευδήμονι μύθῳ,
Καίσαρι Τιβερίῳ ψευδώνυμος οὗτος ἐρίζει.

— — *Illæſum hunc relinquens,*
Cæſaris non amicus es, ſolius ſceptriferi Regis.
Omnis enim ſeipſum Regem dicens, mendaci ſermone,
Cum Cæſare Tiberio falſo nominatus hic contendit.

Sic igitur poſtremo effectum eſt, ut gloriæ Dominus a Pilato condemnaretur, & ageretur in crucem; namque, ut Theophylactus notat: Οἱ Ρωμαῖοι σταυρῷ τοὺς ἀντάρτας δικάζουσι· *Romani, regni affectati reos, cruci affigunt.* Quemadmodum

 vero

vero in prædictis probatum dedimus, sub Felice Præside, penes Judæos jus vitæ ac necis, in sacris causis adhuc fuisse, ita nolim contendere, discrimen illud jurisdictionis, omni retro tempore tam exacte fuisse observatum, ut non aliquando Judæorum immunitates detrimentum passæ sint. Quippe, Præsides, pro suo erga Judaicam gentem odio, aut affectu, sæpe res temperasse, dubitari nequit, eoque factum esse, ut Synedrium modo liberiore, modo restricta potestate, etiam circa sacra uteretur. Hinc, ex Josephi l. 20. Antiq. c. 1. colligas, Cuspium Fadum Claudio Cæsari consilium dedisse, sacræ Pontificis stolæ, itemque coronæ illius custodiam Judæis adimeret; atque morem gesturum fuisse Cæsarem, nisi Agrippa Junior deprecator intercessisset, effecissetque, ut gratiâ, quam Vitellius Syriæ Præses in reddendo Pontificio ornatu, cujus custodiam, post Herodem, & Archelaum, Romani sibi vindicarunt, Judæis concesserat, adhuc porro fruerentur. Sic, Pilatū contra antecessorū instituta, imagines in Hierosolymas inferre conatum

tum esse, paulo ante indicavimus. Nunc porro, haud difficile nobis apparet, definire, quando, & qua occasione, Synedrium potestatem judiciorum capitalium, in rebus ad sacrum forum pertinentibus, amiserit. Etenim, postquam Claudius Imperator, Herodi, Chalcidis Dynastæ, potestatem in templum Hierosolymitanum, & sacrum ærarium, facultatemque eligendorum summorum Pontificum, hæreditario jure concessisset, (quod ita factum esse asseverat Josephus l. 20. Antiq. cap. 1.) is gradus fuit, ad Judæos sacra avtonomia privandos. Accidit postea, cum Portius Festus, Felicis Successor, fato functus esset, atque sic Judæi Præside carerent, ut interea temporis Ananus Pontifex, & Synedriũ, in aliquammultos, & inter cæteros, in Jacobum quoque, fratrem Domini nostri, quos violatæ religionis damnaverunt, lapidationis supremo supplicio animadverterent. Nempe, quantum suspicor, occasionis commoditate utendum esse rati sunt, cavendumque, ne novus adventans Præses, religiosæ causæ se ingereret, illamque sub quodam præ-

textu ad ſuum tribunal evocaret; atque habebant fortaſſe in memoria, quæ circa Paulum non ita pridem acciderant,& quomodo is a Felice, Judaici Magiſtratus poteſtati ſubductus, promeritas ipſorum opinione pœnas, apud γνησίως judices effugiſſet, quamobrem maturarunt ſupplicia. Ea res, peſſime habuit cordatiores inter ipſosmet Judæos, tanquam quibus minime obſcurum erat, per meram injuriam & impotentiam, homines nullorum ſcelerum reos, e medio ſublatos eſſe, & ideo de facti hujus indignitate, tum apud Agrippam Juniorem, Herodis modo dicti e fratre filium, Trachonitidis Tetrarcham, tum & apud novum Præſidem Albinum, in itinere conſtitutum, graviſſime conqueruntur. Hos, cum auſi offendiſſet temeritas, eam ſevero exemplo vindicandam eſſe ſtatuerunt: Itaque Anano ab Agrippa ablata eſt Pontificalis dignitas, Synedrio vero autoritas tantum non omnis, tum videtur ſimul eſſe ademta. Sed, ipſe Joſephus lib. 20. Antiq. cap. 8. hanc hiſtoriam referens, audiendus eſt, &, confert ad veritatem, ipſis Scriptorum, iisque plenis, uti teſtimoniis.

Ὁ δὲ νεώτερος Ἄνανος, ὃν τὴν ἀρχιερωσύνην ἔφαμεν παρειληφέναι, θρασὺς ἦν τὸν τρόπον, καὶ τολμητὴς διαφερόντως, αἵρεσιν δὲ μετῄει τὴν σαδδουκαίων, οἵπερ εἰσὶ περὶ τὰς κρίσεις ὠμοὶ παρὰ πάντας τοὺς Ἰουδαίους, καθὼς ἤδη δεδηλώκαμεν· ἅτε δὴ οὖν τοιοῦτος ὢν ὁ Ἄνανος, νομίσας ἔχειν καιρὸν ἐπιτήδειον, διὰ τὸ τεθνάναι μὲν Φῆστον, Ἀλβῖνον δὲ ἔτι κατὰ τὴν ὁδὸν ὑπάρχειν, καθίζει συνέδριον κριτῶν· καὶ παραγαγὼν εἰς αὐτὸ τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου χριστοῦ, Ἰάκωβος ὄνομα αὐτῷ, καί τινας ἑτέρους, ὡς παρανομησάντων κατηγορίαν ποιησάμενος, παρέδωκε λευσθησομένους· ὅσοι δὲ ἐδόκουν ἐπιεικέστατοι τῶν κατὰ τὴν πόλιν εἶναι, καὶ περὶ τοὺς νόμους ἀκριβεῖς, βαρέως ἤνεγκαν ἐπὶ τούτῳ, καὶ πέμπουσιν πρὸς τὸν βασιλέα κρύφα παρακαλοῦντες αὐτὸν ἐπιστεῖλαι τῷ Ἀνάνῳ, μηκέτι τοιαῦτα πράσσειν, μηδὲ γὰρ τὸ πρῶτον ὀρθῶς αὐτὸν πεποιηκέναι· Τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ τὸν Ἀλβῖνον ὑπαντιάζουσιν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ὁδοιποροῦντα, καὶ διδάσκουσιν ὡς οὐκ ἐξὸν ἦν Ἀνάνῳ, χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης καθίσαι συνέδριον· Ἀλβῖνος δὲ πεισθεὶς τοῖς λεγομένοις γράφει μετ᾽ ὀργῆς τῷ Ἀνάνῳ, λήψεσθαι παρ᾽ αὐτοῦ δίκας ἀπειλῶν· Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀγρίππας διὰ τοῦτο τὴν ἀρχιερωσύνην ἀφελόμενος αὐτὸν ἄρξαντα μῆνας τρεῖς, Ἰησοῦν τὸν τοῦ Δαμναίου κατέστησεν· *Junior autem Ananus, is, quem nunc summum Pontificatum accepisse diximus, audax erat, & ferox ingenio, secta Sadducæus, quod hominum genus apud Judæos in judicando est severissimum, ut ante docuimus. Talis igitur cum esset, tempus opportunum se nactum ratus, mortuo Festo, Albino adhuc agente in itinere, Synedrium advocat: statutumque coram eo fratrem Jesu Christi, Jacobum nomine, & una quosdam alios, reos impietatis peractos, lapidandos tradidit: quod factum, omnibus in ea civitate bonis, & legum studiosis, vehementer displicuit: missisque ad Regem clam nunci-*

nunciis, rogaverunt, mandaret Anano, ne quid tale poſthac ageret; nam, ne nunc quidem recte egiſſe. Quidam etiam Albino occurrentes, venienti ab Alexandria, docuerunt eum, non licuiſſe Anano ſine ipſius conſenſu advocare Synedrium. Horum verbis ille perſuaſus, iracunde ſcripſit Pontifici, daturum ſibi pœnas minitans: & Agrippa Rex, eam ob cauſam, poſt tertium menſem ablatum ab eo pontificatum Jeſu Damnei filio conceſſit. Poſt hæc, ſequuntur quædam apud Joſephum, de ſicariis, quibus tum plenæ erant Hieroſolymæ. Sequuntur item lamentabiles ejus queſtus: Ἐξ ἐκείνου μάλιστα τοῦ καιροῦ συνέβη τὴν πόλιν ἡμῶν νοσεῖν, προκοπτόντων πάντων ἐπὶ τὸ χεῖρον. *Atq; ex illo maxime tempore, labare cœpit noſtra Reſpublica, & indies in deterius ruere.* De reliquo, non diſſimulandum, acerrime cum noſtra hypotheſi, de capitalium judiciorum apud Judæos ad poſtrema usq; urbis tempora duratione, pugnare illud in Schalſch. Hakkab. pag. 26. b. ex Avoda Sara cap. 1. & aliunde; ארבעים שנה קודם החרבן גלתה סנהדרין ממקומה מפני שרבו הרחצנים ובטלו דיני נפשות מישראל ואז נפתחו שערי ההיכל מעצמן

מעצמן וגער בהם רבי יוחנן בן זכאי: i. e. *Quadraginta annis ante excidium urbis Hierosolymitanæ, pulsum est Synedrium loco suo, quia auctus fuerat numerus homicidarum, atq; cessaverat inter Judæos cognitio de criminibus capitalibus, tum quoq; sponte sua adapertæ fores templi sunt, quas R. Jochanan Saccai filius, increpuisse dicitur.* Sed hæc, non tam nobis adversantur, quam ipsi rerum veritati. Josepho enim, fideli, diserto, & æquali istorum temporum scriptori, citra hæsitationem credendum est, Synedrium paulo ante Albini Præsidis adventum, capitalem lapidationis sententiam adversus aliquos & pronunciasse, & adimpleri curasse, quo supplicio nullum aliud apud Judæos erat gravius. Nam, de capitalium pœnarum inter illos receptarum gradibus, sic est in Codice nostro MS. Ez Hechajim Hilch. Dine Mam. Vneph. cap. 6. & apud Mosen Kozensem fol. 188. col. 3. סקילה חמורה משריפה ושריפה מסייף וסייף מחנק: *Lapidatio, gravior est Combustione, Combustio, atrocior est pœna gladii. Gladii pœna, mitior est Strangulatione.* At,

ceu

ceu calculum in Annotat. ad Eusebii Historiæ Ecclesiast. l. 2. cap. 23. inivit, Insignis Vir, & quem in Gallia non suspicere tantum, sed & complecti nobis licuit, Henricus Valesius, Albinus anno Neronis quarto administrare Judæam cœpit, mansitque usque ad annum decimum. Ergo consequitur, decennio adhuc ante urbis desolationem Synedrium meri Imperii jus exercuisse. Amplius, nec postremum membrum Talmudici dicti, de Templi portis ultro patefactis, anno quadragesimo ante Hierosolymarum eversionem convenit. Non me fugit quidem, Buxtorfium avum, in sua Operis Talmudici Recensione, istud assertum tueri conatum esse, atq; de Templi velo, quod patiente Christo scissum fuit, accepisse, ut sic ille annorum numerus non magno absurdo obnoxius, & proposito congruere videtur. Verum, quod pace Manium Doctissimi in his literis viri, dixerim, frustra fuit, & decepit illum opinio. De velo Templi apud Talmudistas crebra mentio & sermo multus, at nunquam, si bene memini, nominibus

שערים aut דלתות quæ in hac hiſtoria narranda adhibent, illud deſignant; nam, iſtæ voces, *portas*, atque *oſtia*, omnino innuunt. Et vero, an dubium cuiquam eſſe poteſt, illud prodigioſum oſtentum ſignificare Talmudiſtas, quod, inter cætera, quæ Urbis & Templi excidium, Albino adhuc Præſide, præceſſerant mala omina, his nobis verbis narrat Joſephus l. 7. de bello cap. 12. Η δὲ ἀνατολικὴ πύλη τοῦ ἐνδοτέρου, χαλκῆ μὲν οὖσα καὶ στιβαρωτάτη, κλειομένη δὲ περὶ δείλης μόλις ὑπ᾽ ἀνδρῶν εἴκοσι, καὶ μοχλοῖς μὲν ἐπερειδομένη σιδηροδέτοις, καὶ καταπῆγας δ᾽ ἔχουσα βαθυτάτους, εἰς τὸν οὐδὸν ὄντα διηνεκοῦς λίθου καθιεμένους, ὤφθη κατὰ νυκτὸς ὥραν ἕκτην, αὐτομάτως ἠνεωγμένη· *Orientalis autem porta interioris templi, cum eſſet ænea atq; graviſsima, & ſub veſperam vix a viginti viris clauderetur, ſeriſq; ferro vinctis obſeraretur, peſſuloſq; altos haberet in ſaxeum limen demiſſos, uno perpetuo lapide fabricatum, viſa eſt noctis hora ſexta pateſcere.* Ad tollendum igitur ſcrupulum, quem jam modo allatum Talmudiſtarum effatum injicit, illud ſuſpicor maxime utile eſſe, ſi dicamus, corruptã eſſe in Codicibus noſtris lectionem, librariorum vitio, eoſq; cum ארבע שנים *Quatuor annos* ſcribere deberent, ארבעים שנה *Quadragin-*

draginta annos expreſſiſſe, facili & obvio lapſu, ſive integras in ſuis, quibus utebantur exemplaribus habebāt voces, ſive ſuo fine truncas. Hanc emendationem ſi admittimus, ſalva omnis res eſt, & pulchre ac probe, imo ad amuſſim conveniunt Talmudiſtæ cum Joſepho, & in veritate utrique conſpirant. Nam, quarto anno ante Urbis expugnationem, aut circiter, cum Præſidem etiamnum Albinus ageret, & nondum Geſſius Florus, ultimus Præſidum ſucceſſiſſet, ſuam formam vultumque perdidit Judaica Respub. periitq; Synedrii honos & autoritas. Tum temporis inſuper ſicarii & latrones omnia cædibus & rapinis complebant, tum Templi fores ſua ſponte patuerunt, tum, re hac inſolita exterritus R. Jochanan Saccai filius, quippe qui in Roſch. Haſch. fol. 31. b. & Zemach David part. 1. fol. 37. a. Templi excidio ſuperfuiſſe legitur, hanc in Joma fol. 39. b. literarum monumentis conſignatam vocem, emittere potuit: היכל היכל מפני מה אתה מבעית עצמך יודע אני בך שסופך עתיד ליחרב וכבר נתנבא עליך זכריה בן עדוא פתח לבנון ותאכל

ותאכל אש בארזיך: *Heus Templum! heus, tibi dico Templum! Quare temetipsum territas? Satis scio te manere excidium, sic enim pridem vaticinatus est Zacharias filius Iddo* (c. XI. c. 1.) Aperi Libane januas tuas, ut consumat ignis cedros tuos. Postquam ab Urbe exulare cœpit Synedrium, non pertinaciter refragabor asserentibus, incertis sedibus huc illuc migrasse, & receptaculum quæsivisse, nec tamen potuisse reperire; usque donec, dilapsis, mortuisque antiquis Senatoribus, & nullis aliis in locum surrogatis, cum re, quæ pridem funditus perierat, periit quoque Magistratus illius vanum & inutile nomen. Atque sic poteramus videri defuncti esse labore nostro, & difficultates, quæ circa durationem pœnarum capitalium apud Judæos, illarumque limites, se offerebant, expedivisse. Sed enim, intercedit, de Republ. Literaria optime meritum nobile par virorum, & Anglicani orbis decora, qui in tota hac controversia longe aliter versati esse deprehenduntur, ac nos fuimus, ut ea propter necessitas nobis imponatur, illorum di-

cta ad animum revocandi. Horum alter, Clarissimus *Johannes Lightfootus*, in egregiis illis super Evangelistas lucubrationibus, quæ, Horæ Talmudicæ inscribuntur, quæque nuper Lipsiæ, a Reverendo & Celebri Fautore nostro, *Jo. Benedicto Carpzovio*, junctim editæ, mihique, multo carissimum munus, dono datæ sunt, ad Matthæi c. XXVI. 3. & Johannis c. XVIII. 31. id nobis persuadere nititur, Romanos, rerum apud Judæos dominos, nequaquam iis ademisse judicia capitalia etiam in ullo crimine, verum fuisse integrum Judæis, in latrones, homicidas, aliosque Reipublicæ turbatores animadvertere. Cæterum, cum ex inepta lenitate, de sceleratis ejusmodi supplicium sumere neglexissent, tantopere auctum esse latronum numerum, ut jam cum vellent, non amplius eos in ordinem cogere, & meritis pœnis afficere possent. Ex hac igitur sola oscitantia, periisse potestatem, qua præditum fuerat Synedrium, judicium faciendi de rebus capitalibus, idque quadragesimo anno ante templi excidium, sive sesquianno ante Servatoris

toris noſtri crucifixionem,& tum poſteaSenatores,nefandorum atrocitate, quibus mederi non poterant,permotos,non conclave tantum Gaſith, ſed & urbem deſeruiſſe, atque Jafnen ſe recepiſſe,ibique exulaſſe;inde tamen Hieroſolymas ante illarum excidium,ad feſta rediiſſe, ſediſſeque ut antea. Iſta,ſummatim Viri Docti eſt ſententia, cujus pleraque autoritatibus Talmudiſtarum ſtabilivit, unum illud ſi demas, quo Synedrium ex Jafne circa ſolemniora feſta Hieroſolymas reverſum fuiſſe, ibique jus dixiſſe arbitratus eſt, nam,id ſola conjectura ductus ſic cenſuit, ut Talmudiſtarum placita, qui perhibuiſſe creduntur, Synedrium quadrageſimo anno ante urbis excidium, aut non multo poſt,Hieroſolymis exceſſiſſe,cum Actorum c. XXIII. ubi Paulum Hieroſolymis coram Synedrio cauſam dixiſſe legitur,conciliaret. Circa hæc autem,multa ſeſe offerunt monenda. Eſt principio falſiſſimum, quod Talmudiſtæ credi ſibi poſtulant, penes Synedrium,tum quoque,cum Judæa in provinciæ formam eſſet redacta,poteſtatem

omnium judiciorum capitalium fuiſſe, eſtque mendacium profectum ex illo faſtu, quo ſemper majorum ſuorum conditionem extollunt, & res beatas ipſorum deprædicant, etiam cum illi parce & duriter vitam egiſſe noſcuntur. Atqui ex Joſephi l. 14. Antiq. c. 17. hoc diſcere licet, ne in liberiore quidem Judæorum Republ. & cum Judæa nondum in provinciam redacta eſſet, Magiſtratui eorundem de quibuscunq; cauſis cognoſcendi, a Romanis conceſſam fuiſſe veniam. Huc enim tendit illa C. Jul. Cæſaris reſtricta ibi verborum conceptio, quibus Hyrcanũ Judaicæ genti Rectorem conſtituit. Poſtquam fidelem ab eo ſibi navatam operã ſedulo collaudaſſet, porro ait: Διὰ ταύτας τὰς αἰτίας Υρκανὸν Αλεξάνδρȣ καὶ τὰ τέκνα αὐτȣ͂ ἐθνάρχας Ιȣδαίων εἶναι βȣ́λομαι, ἀρχιερωσύνην τε Ιȣδαίων διὰ παντὸς ἔχειν κατὰ πατρία ἔθη, εἶναι τε αὐτὸν καὶ τȣ̀ς παῖδας αὐτȣ͂ συμμάχȣς ὑμῖν ἔτι τε καὶ ἐν τοῖς καθ' ἄνδρα φίλȣς ἀριθμεῖσθαι· ὅσα τε κατὰ τȣ̀ς ἰδίȣς αὐτῶν νόμȣς ἐσιν ἀρχιερατικὸς ἢ φιλάνθρωπος (Recte emendant Viri docti, & legunt, ἀρχιερατικὰ ἢ φιλάνθρωπα) ταῦτα κελέυω κατέχειν αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα αὐτȣ͂, ἂν δὲ μεταξὺ γένηταί τις ζήτησις περὶ τῆς Ιȣδαίων ἀγωγῆς, ἀρέσκει μοι κρίσιν γενέσθαι παρ' αὐτȣ͂. *Has ob cauſas, Hyrcanũ filiũ Alexandri, & ejus liberos, Ethnarchas Judæorũ eſſe jubeo, & Pontifica-*

ficatum Judæorum perpetuo retinere more patrio, esseq; ipsum & filios ejus, nostros socios, & in amicorum nostrorum recipi numerum. Jura quoq; omnia pontificalia habere ipsum & filios decerno, & si qua controversia exorta fuerit, de Judaica disciplina, *judicium penes ipsum esse.* Igitur, patescit, judicium de gravioribus causis, &, quæ Judaicam disciplinam proprie non concernebant, jam tum Romanos sibi vindicasse, & voluisse, ut de iis Hircanus, ejusq; successores posteri, ad se referrent. Neque aliud sibi vult privilegium, quod, multis interjectis, Cæsar amplius Hyrcano, ejusq; filiis tribuit: Αιτησαμένους παρὰ δικτάτωρος ἢ παρὰ ἱππάρχου παρελθεῖν ὅταν εἰς τὴν σύγκλητον εἰσάγωσι· καὶ τὰ ἀποκείματα ἀυτοῖς ἀποδίδωσιν ἐν ἡμέραις ι ταῖς ἁπάσαις ἂν τὸ δόγμα γένηται· *Ut quotiescunq; postulaverint a Dictatore, aut Magistro equitũ, in Senatum introducantur, & responsum eis omnibus intra decem dies reddatur, si quid a Senatu decretum fuerit.* Hæc jam obtinebant, cum nondum plane libertas Judæis ademta esset, non igitur credibile, meliore usos fuisse conditione, & omnia ex arbitrio gerere ipsos potuisse, quando servitus imponebatur, ac Præsidem

accepe-

acceperant, cum autoritate juris dicundi missum. At, non Talmudistarum primum nata est ævo, sed vetus inter Judæos fuit illa hæresis, qua multi eo pervicaciæ progressi sunt, ut, quamvis victa & sub jugum missa gente sua, tamen victores Romanos, dominos & superiores recognoscere detrectarent, quidvis potius perpeti quã veritatem fateri parati. Ostendimus supra rei indicium in ipsius Nov i Testamenti sacris literis; sed Josephus l. 7. de Bello c. 29. clare & aperte memorat, fuisse plurimos, quibus infixum & implantatum quasi erat, ῥωμαίους μὲν μηδὲν κρείττους ἑαυτῶν ὑπολαμβάνειν, θεὸν δὲ μόνον ἡγεῖσθαι δεσπότην· *Romanos nihilo se meliores putare, Deum vero solum Dominum dicere.* Idq; adeo, *ut cum, omni genere tormentorum & vexatione corporum in eos excogitata cruciarentur, ob hoc solummodo, ut Cæsarem dominum faterentur, nemo cesserit, neq; dicere velle visus sit: sed omnes illa necessitate validiorem sententiam conservarent, tanquam brutis corporibus, non animis etiam, cruciatus ignemq; susciperent. Quin, ne puerorum quidem quisquam commotum est, ut Dominum Cæsarem nominaret.* Enim vero, quic-

quicquid tergiverſentur Judæi, nunquam tamen ipſorum ἀναισθησία, & mendacia conficta dolis, veritatem e medio tollent, atque ea quæ facta ſunt, nobis reddent infecta. Bene Literatiſſimus Caſaubonus Exerc. 1. adv. Baron. Obſ. 2. *Unus quaſi gradus ad pernitiem ultimam eſt factus, anno poſt natum Dominum circiter decimo, cum Archelao Viennam relegato, Judæa in formulam provinciæ eſt redacta: quod, quam vim habeat, peritis rerum Romanarum ſatis eſt compertum.* Imo vero, mediocriter in hiſtoria Romana verſati, ſciunt, in Provinciæ formam redigere, olim non conſtitiſſe intra tributi impoſitionem, ſed, cum id fiebat, patriam libertatem, & leges inſuper domeſticas, fuiſſe ademtas, ſubſtitutasque in locum Romanas leges cum Prætore, qui ex illis Rempubl. inſtitueret, & jus diceret, inſuper imperium belli gerendi cauſa haberet. Quocirca, rem ipſam premit Critognatus, cum apud Cæſarem 7. de Bello Gall. ſic verba facit: *Romani vero quid petunt aliud, aut quid volunt, niſi invidia adducti, quos fama nobiles, potentesq́ bello*

cognoverunt, horum in agris, civitatibusq; consi- dere, atq; his æternam injungere servitutem? neq; enim unquam alia conditione bellum gesserunt. Quod si ea quæ in longinquis nationibus geruntur, ignoratis; respicite finitimam Galliam, quæ, in provinciam redacta, jure, & legibus commutatis, securibus subjecta, perpetua premitur servitute. Videlicet, Senatus Romanus, acceptis ab Imperatore suo literis, quibus de superatis hostibus, & regione aliqua in potestatem redacta certior reddebatur, quid de devictis statuendum esset, secum deliberabat; ac quicquid decretum fuerat, Imperatori significavit, decem aut quinque Legatis ad eum missis, ut secundum consulta, de hostibus, & eorum regione, statueret. Iis mandatis acceptis, Imperator victis gentibus aut ignovit, aut regionem in formam provinciæ redegit. Ignovisse dictus est, cum liberas reliquit, ac suis uti legibus, suosque creare more patrio Magistratus permisit, impositis tantum vectigalibus: In provinciæ formam redigere, cum ademtis aut immutatis legibus, eas omnino, Magistra-

N

tui

tui Romano quotannis ab Urbe mittendo, ſubjecit, ac vectigalia conventusque conſtituit. Eam ſententiam Imperator in concione Præconi pronunciandam mandavit, ſicque Romam, relicto aliquo Præfecto Provinciæ, deceſſit. Hac de re Carolus Sigonius in libro de Antiq. Jur. Civ. Rom. penſiculate agit, enucleateque Et vero, eccui non liquet ex divinis tabulis, Præſides Romanos capitalia judicia in Judæa extra ſacras cauſas exercuiſſe? Etenim, Pilatus miſcuit ſanguinem Galilæorum cum ſacrificiis eorundem, Luc. XIII. 1. Idem, Servatorem noſtram cruci affixit, eidemque pœnæ latrones duos ſimul ſubjecit, Barrabæ vero ſceleris fecit gratiam. Jam, de Fado Præſide, Joſephus l. 20. Antiq. c. 1. memorat: Ἀναιρεῖται δὲ καὶ Θολομαῖος ὁ ἀρχιλῃστὴς μετ᾽ οὐ πολὺ χρόνον, ἀχθεὶς δέσμιος ἐπ᾽ αὐτὸν, διατεθεικὼς μέγιστα κακὰ τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τοὺς Ἄραβας· ἐκαθάρθη τε λῃστηρίων ἅπασα τοὐντεῦθεν ἡ Ἰουδαία· *Nec ita multo poſt capitis damnavit Tholomæum latronum principem, vinctum ad ſe perductum, qui plurima damna intulerat Idumæis & Arabibus: deditq; operam, ut tota Judæa purgaretur a latrocinius.* De Felice Præſide, l. 2. de Bello c.

 12. ſcri-

12. ſcribit: Ουτος τὸν ἀρχιλῃστὴν ἐλεάζαρον ἔτεσιν εἴκοσι τὴν χώραν ληωσάμενον, καὶ πολλοὺς τοὺς σὺν αὐτῷ ζωγρήσας, ἀνέπεμψεν εἰς ῥώμην· τῶν δὲ ἀνασταυρωθέντων ὑπ᾽ αὐτοῦ λῃστῶν, καὶ τῶν ἐπὶ κοινωνίᾳ φωραθέντων οὓς ἐκόλασεν, ἄπειρόν τι πλῆθος ἦν. *Hic, principem latronum Eleazarũ, qui, per viginti annos regionem fuerat deprædatus, aliosq; cum eo multos cepit, vinctosq; Romam miſit: aliorumque quos in crucem ſuſtulit, latronum, vel in communione ſceleris deprehenſorum popularium, fuit pæne innumerabilis multitudo.* Omitto alia, quæ ad confutandos Talmudiſtas afferre licebat, cum iſta ſufficiant oſtendendæ falſitati. Ex dictis vero ſimul intelligere datur, non convenire temporibus paſſionis Chriſti noſtri, tantam latronum in Judæa multitudinem, quæ coërceri amplius non poſſet. Videmus enim, & tum, & poſtea quoque, latrones, pœnas dediſſe graviſſimas, atque ab iis repurgatam fuiſſe regionem, etſi radicitus id nebulonum genus exſtirpari non potuit, unde paſſim crebræ ſunt in eam rem querelæ apud Joſephum. Dum autem iſta ſic everſa ſunt, eadem opera Cl. Lightfooti conjectura vacillare itidem occipit. Atqui, ſi omnino Synedriũ præ juſti doloris impatien-

patientia, quoniam quidlibet audendi quibusvis poteſtas erat, nec facinoribus ſceleribusque ulla jam fibula poterat imponi, jamdum quadrageſimo ante urbis excidium anno, aut paulo poſt, inde exceſſit, Jafnenq; exulatum abiit, non capio, quomodo circa ipſa ſolemniora feſta, Senatus ille Hieroſolymas, ad officium priſtinum faciendum, aſſidue rediverit. Nam, ſi judiciis locus ſupererar, æque bene ante feſtum exercere illa licebat, quam ſub ipſam publicam panegyrin: imo longe felicius tutiusq; inter paucos jus reddere valuiſſet Senatus, quam inter innumeros. Nec aliud vel ipſi fuiſſe perſuaſum, metus arguit, quo Servatorem noſtrum circa paſchatis feſtivam lucem neci tradere formidabat, qua de re antea nonnihil diximus. Sed enim, ſi unquam latrones ac prædones Hieroſolymas infeſtabant, feſtis utiq; diebus quam maxime id evenit, cumq; reliquo tempore, ſoli domeſtici, ut ita dicam, nebulones graſſarentur, in feſtis ſolemnibus undecunque locorum nequam & nullius frugis homines factis agminibus in urbem irripuiſſe, nemo inficiabitur. At, ego firmiter perſuaſus

ſum, Synedrium ſemper Hieroſymis perduraſſe, ad poſtrema usq; tempora, faventq; huic opinioni, præter quædam jam ante in hanc rem ex Joſepho allata, multa alia quoque, ejusdem incomparabilis Scriptoris. Exempli gratia Epiſtola Claudii Cæſaris, quæ l. 20. Antiquit. cap. 1. ſuperat, dum ei præſcribitur: Κλαύδιος Καῖσαρ γερμανικὸς δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ πέμπτον, ὕπατος ἀποδεδειγμένος τὸ τέταρτον, αὐτοκράτωρ τὸ δέκατον, πατὴρ πατρίδος, ἱεροσολυμιτῶν ἄρχουσι, βουλῇ, δήμῳ, ἰουδαίων παντὶ ἔθνει χαίρειν. *Claudius Cæſar Germanicus Trib. pot. V. Cos. deſignatus IV. Imp. X. P. P. Hieroſolymitanorum Magiſtratibus, Senatui, & Populo, totiq; Judæorum genti ſalutem.* Accedit illud, de ſeipſo, in vita: Ἐπεὶ δ' εἰς τὴν γαλιλαίαν ἀφικόμην ἐγὼ, καὶ ταῦτα παρὰ τῶν ἀπαγγειλάντων ἔμαθον, γράφω τῷ συνεδρίῳ τῶν ἱεροσολυμιτῶν περὶ τούτων, καὶ τί με πράττειν κελεύουσιν ἐρωτῶ· *Interea, cum veniſſem in Galilæam, certis nunciis ſuper his rebus edoctus, ſcripſi Hieroſolymitano Synedrio, quid me juberent ſciſcitans.* Tandem, etſi ſupra, dignitatis poteſtatisq; amiſſionem, quam Synedrium paſſum eſt, in adventum Albini Præſidis conjecimus, tamen non diffitemur, coiviſſe illud adhuc, paulo ante quam Albinus provincia deceſſiſſet, non tamen coivit ſponte,

verum

verum jussu & autoritate Agrippæ Junioris, teste iterum Josepho l. 20. Antiq. cap. 8. ut merito tum ad summas angustias redactum esse, & mox plane exspirasse opineris. Ad eam rem, si latronum immanis licentia, magis magisque indies aucta, aliquid contulit, & denique Synedrium prorsus Hierosolymas & tribunalia sua fugere coëgit, illud temporibus Gessii Flori, ultimi Præsidis, accidisse suspicio est, ob ista Josephi l. 20. Antiq. cap. 9.

Γέσιος δὲ Φλῶρος καθάπερ εἰς ἐπίδειξιν πονηρίας πεμφθεὶς, τὰς εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν παρανομίας ἐπόμπευε, μήτε ἁρπαγῆς παραλιπὼν μηδένα τρόπον, μήτε ἀδίκου κολάσεως· ἦν γὰρ ἄτεγκτος πρὸς ἔλεον, παντὸς δὲ κέρδους ἄπληστος, ᾧ γε μηδὲ τὰ πλεῖστα τῶν ὀλίγων διέφερεν, ἀλλὰ καὶ λῃσταῖς ἐκοινώνησεν· ἀδεῶς γὰρ οἱ πολλοὶ τοῦτο ἔπραττον, ἐξέγγυον παρ᾽ ἐκείνου τὴν σωτηρίαν ἐπὶ τοῖς μέρεσιν ἕξειν πεπιστευκότες· καὶ τοῦτο μέτριον οὐκ ἦν, ἀλλ᾽ οἱ δυστυχεῖς Ἰουδαῖοι, μὴ δυνάμενοι τὰς ὑπὸ τῶν λῃστῶν γινομένας πορθήσεις ὑπομένειν, ἠναγκάζοντο τῶν ἰδίων ἐξιστάμενοι ἠθῶν φεύγειν ἅπαντες, ὡς κρεῖττον ὁπουδήποτε παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις κατοικήσοντες·

Florus quasi ad ostentandam missus malitiam, publice traducebat nostræ gentis injurias, nihil sibi ad summam in rapinis & suppliciis iniquitatem reliquum faciens. Erat enim inflexibilis ad misericordiam, nullis unquam lucris satiabilis, undecunque parva æque captans ac magna, ut etiam latronum esset particeps: multi enim illum quæ-

stum

ſtum exercebant de incolumitate, quam eb eo redimebant deciſis prædarum partibus: adeoq; nullus erat injuriarum vel modus, vel finis, ut miſeri Judæi, non ferentes rapacem latronum inſolentiam, cogerentur laribus relictis, & patriis cæremoniis, ad exteros fugere, judicantes, ubivis, etiam apud barbaros, ſe vivere poſſe commodius. Quicquid de hoc ſit, ſaltem nemo æquus rerum arbiter negabit, Synedrium Hieroſolymis circa ultima urbis illius tempora adhuc fuiſſe, cum Lightfooti conjectura, ad faciendum adverſus ea, quæ attulimus, exceptionē, non quadret. Nec muto opinionem, qua ſtatui, ne quidem ipſos Talmudiſtas aliud prodidiſſe, ac, quadraginta annorum numerum, per vitium, & ἀβλεψίαν meram librariorum irrepſiſſe in textum. Nam, ſic alibi in Talmude Synedrii ceſſatio & urbis excidium ita conjunguntur, ut, velle Magiſtros, utrumque prope eodem tempore eveniſſe, liquido appareat. Inquiunt in Sota pag. 123. noſtræ edit. in Sanhedrin pag. 208. edit. Cocc. & in Ketuvot fol. 30. a. non ſententia tantum, ſed & verbis con-

concordissime ; מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלה סנהדרי גדולה ארבע מיתות לא בטלו: *Licet ab eo die, quo templum solo æquatum est, Synedrium magnum perierit, non tamen quatuor supplicia capitalia interciderunt.* Nempe, uti porro explicant, manet scelestos aliquid ἀνάλογον illis pœnis, si non aliunde, saltem θεήλατον.

Atq; sane, consentit hactenus nobiscum, ille alter, &, cui nunc opera danda, Anglus eruditissimus, Johannes Seldenus, in diffusæ & multiplicis doctrinæ opere, quod, de Synedriis veterum Ebræorum scripsit, & morte præventus, non absolvit. Quippe, & ipse, Synedrium, ad Hierosolymarum excidium usque in ea urbe mansisse perhibet ; ut proinde hoc ratum esse videri queat. At vero, in reliquis, frustra fuerim, si ad ejus autoritatem confugiam, nihil enim fere præterea cum eo mihi commune. Nam, ut & hujus mentem breviter eloquar, sic ipsi, Talmudistarum similiter vestigia solicite legenti, visum est, fuisse penes Synedrium, etiam postquam in Provinciæ formam redacta erat Judæa, potestatem

ſupremam judicandi, de quibuscunque criminibus capitalibus. Habuiſſe illud ſedem in Liskat hagazit, ſeu conclavi ſaxeo, quod ex ipſa Synedrii origine ita ei proprium credebatur, ut judicia capitalia extra illud rite exercere, ſeu de re capitali ſententiam ferre Synedris ejusdem non liceret. Cæterum, ſub annum ante excidium templi quadrageſimum, qui anno Chriſti trigeſimo, vel triennio aut biennio ante ejus mortem, juxta calculum ſcilicet vulgarem, reſpondeat, cum ob ſicariorum frequentiam, qui ſæpius Præſidis favore, aliterve tuti, etiam Synedrii judicio procul dubio eripiebantur, illud nec homicidia compeſcere poſſet, nec cædis reos morte plectere, viſum eſſe e loco judiciis hujusmodi adeo proprio, ut alibi rite exerceri ab ipſis nequirent, migrare locum in alium, ibique ſedes ponere, ubi ex ipſa ſeſſione manifeſtum redderetur, tum homicidas ſe in jus vocare nolle, quia plane fruſtra fieret, tum pudere ſe in loco judiciis capitalibus ita proprio ſedes habere, cum tot homines rei capitalis damnandi, ultimoque affi-

ciendi

ciendi supplicio, potestatem suam ac sententiam quotidie eluderent. In Tabernas igitur primo migrasse, seu locum illum Hanoth, seu Chanoth dictum; dein in alias urbis ædes, prout Principi placuit, aut commodius est visum, non tamen extra Hierosolyma, ante excidium. Sic vero, quoniam supremum hoc tribunal carebat extra locum proprium imperio ac jurisdictione, unde appellatum a Judicibus minoribus juxta Legem sacram rite posset in capitalibus causis respondere, ideo nec Minoribus Synedriis, quæ passim in Judæa erant, mansisse rerum capitalium jurisdictionem, post Synedrii magni migrationem, ne cum Appellationis legitimæ effectui locus non esset, temere nimis & contra majorum instituta, quis morte plecteretur. Interim, testimoniis ex Tosephot sese muniens, illud de capitalibus judiciis quadraginta annis ante excidium sublatis, sic intellectum vult, ut non prorsus & penitus ea cessasse quis opinetur, rediisse enim quandoque Synedrium Magnum in Liskath hagazith tempore opportuno,
 ibique

ibique capitalia judicia exercuisse, unde præter alia, id, quod in Tosiphtha ad Gemaram Babylonicam Sanhedrin cap. 4. fol. 37. 2. in hanc sententiam scriptum est, laudavit: *Quoties decernerent ipsi esse opportunum, rediisse dicuntur in Liskath hagazith, quemadmodum ob causam Jesu, & quæ similia sunt.* Hæc, plurimum ipsius præstantissimi Seldeni verbis, sed hinc & illinc ex laudati Operis l. 2. c. 15. varie excerptis, summus effati; in quibus, suis erga Talmudistas propensissimis affectibus nimium indulsisse, nec, quæ ipsi crude asserebant, vel leviter expendisse videtur vir πολυμαθέστατος. Faciunt vero ad ista impugnanda, multa quæ jam præoccupavimus, nec fieri potest, ut qui sacras literas, & Josephum (cujus, ut DEI verbum taceam, utiq; longe major quam Talmudistarum, præsertim Gemaricorum, autoritas) sine præjudicio legerit, aliud exinde colligat, quam, tempore mortis Servatoris, & sequenti deinde ætate, omne jus in sicarios & latrones, adde & alios in politico foro facinorosos, animadvertendi, aut capitale suppliciũ iis remittendi, penes Præsides fuisse. Scilicet, si quem

quem necis candidatum, Senatus Populusq; Judæorum circa festa sua exitio ereptum cupiebant, nihil pro imperio & autoritate, ipsis agere, sed tantum precibus supplicibus fidem & clementiam Præsidis obtestari licuisse, ex historia Evangelica omnibus est perspectissimum. Matthæũ c. XXVII. 15. & 20. tantũ audiamus, cujus verba sunt: Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Vetus Interpres transtulit: *Per diem autem solemnem consueverat Præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent. Principes autem sacerdotum, & Seniores, persuaserunt populis, ut peterent Barabbam, Jesum vero perderet.* Omnis igitur, tum judicii capitalis in Barabbam latronem exercendi facultas, penes Pilatum erat, citra ullum dubium. Ne vero quis effugium quærat, objectando, fieri potuisse, ut hoc jus solo sesquianno, vel triennio, ante Christi crucifixionem, tum scilicet, cum capitalia judicia in judaica gente cessasse dicuntur, Præses nactus sit; hanc rimam præcludemus, urgendo, constare ex allato

Matthæi teſtimonio, veterem fuiſſe Pilati conſuetudinem, captivum aliquem ſtatis temporibus liberandi imo ſi Marcum XV. 8. conferimus, cum hujus officio cœptam: Καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. *Et vociferans turba cœpit petere* (ut faceret) *prout* ſemper *ipſis fecerat*. Unde manifeſte inferimus, ſi maxime quis de Coponio, M. Ambivio, Annio Rufo, & Valerio Grato, qui Pontium Pilatum in officio præceſſerant, idem aſſerere hæſitet ac cunctetur, ſaltem Pilatum nunquam meri Imperii jure caruiſſe, qui tamen, cum generis humani Salvator perimeretur, Judæam provinciam, jam per univerſum ſeptennium rexerat. Porro, meram utique fabulam ſapit, ita affixum glebæ, ſive Conclavi ſuo, fuiſſe Synedrium, ut nusquam alibi convenire ei & officium ſuum facere licuerit. Novi optime, prohibitos fuiſſe Judæos ſevero Dei mandato, extra locum ab ipſo demonſtratum, victimas offerre, & ſacras cæremonias peragere; non dubitarunt tamen vel ſic viri pii, ita flagitante evidenti cauſa, migrare hanc legem,

gem, idque factum ab iis, citra Numinis offensam. At, Judiciis, æque ac sacrificiis, Deum locum proprium & peculiarem designasse, nuspiam proditum est, & ideo, quomodo credemus Talmudistis, summum tribunal, e loco, in quem mero hominum arbitrio, & fortasse recenter admodum collocatum fuerat, minus avelli potuisse quam hostias a sibi unice dicatis aris; & maluisse Senatum, ut potius in tota, quanta quanta erat, Judæa regione, jus, sanctitas, pietas, fides perirent, supera inferis permutarentur, & in ultimũ discrimen deduceretur Respublica, quam ut ipse extra suum Liskat Haggasit coiret, unde tamen nulla vi fuerat pulsus, sed sua tantum voluntate coactus excesserat? Atqui, si nulla ibi capitalia judicia exercendi dabatur facultas, tamen locum hunc tueri debebat Synedrium, in spem temporis melioris, & interim minoris momenti negotia expedire. Pernimium inter veterum Romanorum Consulum, & eorum qui nostro ævo creantur, potestatem, interest, vixque σκιᾶς ὄνας antiquæ dignitas relinqui-

quitur. Nihilo minus, non ſuos tantum Faſtos condunt, auro & purpura veſtiuntur, auream catenam collo geſtant, (quomodo priores ornati fuiſſe perhibentur,) ſed & in Capitolio conſident, nec locum illum averſantur, cum, ſi potentiæ parum, honoris tamen & autoritatis aliquid conciliet. Quo ſpectat Nova Inſcriptio, quæ ibidē in aula, CHRISTINÆ, Sueciæ quondam Reginæ, & Heroinæ, marmoreo vultui, parieti inſerto, ſubjicitur, & quam cum Lectore, prout eam deſcripſimus, communicare non gravabimur:

CHRISTINÆ
SUECORUM GOTHORUM ET VANDALORUM
REGINÆ
QUOD INSTINCTU DIVINITATIS
CATHOLICAM FIDEM REGNO AVITO PRÆFERENS
POST ADORATA SS. APOSTOLORUM LIMINA
ET SUBMISSAM VENERATIONEM ALEXANDRO VII.
SUMMO RELIGIONIS ANTISTITI EXHIBITAM
DE SEIPSA TRIUMPHANS IN CAPITOLIUM
ASCENDERIT
MAIESTATISQUE ROMANÆ MONUMENTA
VETUSTIS IN RUDERIBUS ADMIRATA

III. VI.

III. VIROS CONSULARI POTESTATE ET SENATUM
TECTO CAPITE CONSIDENTES
REGIO HONORE FUERIT PROSECUTA
VIII. EID. QUINCTIL. AN. MDCLVI.

S. P. Q. R.

STEPHANO PETRUCCIO
JOSEPHO DE ANNIBAL DENSIBUS EX DOMINIS CASTRI ZANCATI
FABRITIO DE MAXIMIS EX DOMINIS CASTRI ARSULI
CONSERVATORIBUS.
JO. CAROLO DE PICCOLOMINIBUS EX DOMINIS CASTRI BALZERANI
CAPITUM REGIONUM PRIORE.

Cæterum, ad amplius demonſtrandum ineptias Talmudicæ παραδόσεως, non utar hiſtoria, quam Literatiſſimus Lightfootus in notatis ad Matth. cap. XXVI. ex Sanhedrin Talmudis Hieroſolymitani recenſuit, & e qua probare conatus eſt, ne quidem poſt ipſum Hieroſolymitanæ urbis excidium, Synedrio facultatem & jus capitalia judicia inſtituendi, fuiſſe ademtum. Eam, his Latinis verbis complecti-

tur : *Statuunt* (hæretico & ſeductori populi, cum ejus teſtimonium expiſcari volunt,) *in inſidiis duos teſtes in domo interiori, illumq; in exteriori collocant, accenſa juxta eum lucerna, ut eum videant, audiantq;. Sic actum eſt cum Ben Sutda in Lydda. Collocarunt ei in inſidiis duos diſcipulos Sapientum, eumq; adduxerunt ad Synhedrium, & lapidarunt.* Nolim, inquam, iſta adhibere, ad evincendum, judicaſſe aliquando Synedrium extra Liskat Haggaſit, de cauſis capitalibus, etſi temporibus R. Akibæ, atq; ſic longe poſt exciſam urbem, accidiſſe dicuntur. Sunt enim hæc infirma, & ne ipſi quidem Doctiſſimo Lightfooto, ad ſuam tuendam aſſertionem, magnum præbent adminiculum. Quod, clarum reddemus, ſi prius ipſa Talmudis Hieroſolymitani verba adduxerimus.

מכמינין עליו שני עדים בבית הפנימי ומושיבין אותו
בבית החיצון ומדליקין את הנר על גביו כדי שיהיו
רואין אותו ושומעין את קולו כך עשו לבן סוטדא
בלוד והכמינו עליו שני תלמידי חכמים והביאוה
לב״ד וסקלוה: In his, de Synedrio Magno, ſermonē eſſe, (nam de eo loquitur Lightfc s)

non

non credo, vix enim unquã, tã humiliter Judæi de eo loquuntur, ut per ſolas voces בית דין quæ generatim, judicium, fere ſemper tamen inferius, Synedrioque, quod diſcriminis cauſa, בית דין של שבעים ואחד aut בית דין הגדול audit, ſubjectum tribunal notant, illud deſignent. Tum vero Lyddæ iſta evenerunt, quo, ne ipſorum quidem Talmudiſtarum ſententia, Synedrium unquam perveniſſe dicitur. Eſt de variis illius e loco in locum migrationibus, antequam plane periret, ac interciderer, narratio in Roſch Haſſchana fol. 31. a. Lightfooto quoque laudata, ſed Lyddæ urbis, nulla ibi mentio. Adduxi locum integrum in Commentario ad Sotam p. 938. ſeq. & certe, poſcebat jam ſæpe illum ſibi hæc quoq; Diſſertatio, ut eum tandem inſerere ex uſu ſit:

אמר רב יהודה בר אידי א״ר יוחנן עשר מסעות נסעה שכינה וכולהו מקראי וכנגדן גלתה סנהדרין מגמרא י׳ מסעות נסעה שכינה מקראי מכפורת לכרוב ומכרוב למפתן וממפתן לחצר ומחצר למזבח וממזבח לגג ומגג לחומה ומחומה לעיר ומעיר להר ומהר למדבר וממדבר עלתה וישבה במקומה אמר ר׳

יוחנן ו׳ הדשים נתעכבה שכינה לישראל במדבר שמא יחזרו בתשובה ולא חזרו אמרה תיפח נפשן וכו׳ וכנגדן גלתה סנהדרין גדולה גמרא מלשכת הגזית לחנויות ומחנויות לירושלים ומירושלים ליבנה ומיבנה לאושא ומאושא ליבנה ומיבנה לאושא ומאושא לשפרם ומשפרם לבית שערים ומבית שערים לציפורי ומציפורי לטבריה: Id eſt: *Tradente R. Juda, filio Iddi, autor fuerat R. Jochanan:* (Stante adhuc primo templo,) *decem quaſi ſtationes,* (usque & usque paulatim recedendo,) *feciſſe divinam majeſtatem*, (priusquam templo, urbe, populoque judaico relictis, cœlum repeteret:) *Idq; in ipſis Scripturæ verbis contineri. Harum autem ſtationum reſpectu*, (cum ſuis jam fatis urgeretur, & ſuccumberet ſecundum templum, toties) *Synedrium exulare coactum eſſe, quod traditione compertum habeatur. Quantum ad prius attinet, meavit ſcilicet divina Majeſtas ab* ἱλαστηρίῳ *ſuper Cherubinos: inde, ad limen: hinc, in atrium: porro, ſuper altare: deinde, in tectum: ulterius, in murum: tum, in urbem: poſtmodum, in montem: deniq; in deſertum. Quod deſerens, ſuum*

um in locum contendit, ibidemq; permansit. Si tamen fides R. Jochanani, (totos) *sex menses in deserto Judæos est præstolata, si forte per pœnitentiam* (ad bonam frugem) *redituri essent, sed minime id fecere: dixerat igitur: Male pereant* (Judæi) *&c. Diximus, harum Stationum respectu, totidem vicibus Synedrium Magnum in exilium actum esse, atq; hoc traditione constare. Nimirum, e conclavi quod ex cæso lapide erat conditum, migravit in Tabernas, ex iis, in ipsam Urbem, inde Jabnem, porro Oscham, ex qua urbe denuo Jabnem, atq; e Jabne pristinam Oscham repetere compulsum: hinc, Schiphramum fugatum, porro Beth-Schearimum, ulterius Zipporam, tandemq; Tiberiadem.* Quamobrem, non potuit Lyddæ a Synedrio supplicio affici, quisquis ille fuit Sutdiades, cum in ea urbe Senatus iste nunquam hospitasse deprehendatur: sed, si quid veri inest narrationi, ausi sunt aliqui primores ibi Judæorum, cum occasionem ad id nacti essent, (conniventibus scilicet iis, qui id prohibere debebant,) de homine pœnas sumere. Fortasse totum id clam factum

 est,

est, eluseruntque Judæi τῶν ἔξω Magistratum, qualia multa in omni memoria ipsos perpetrasse, & etiamnum ab iis fieri, nemo tam imperitus rerum est, qui nesciat. Quantum enim possunt, forum peregrinorum judicum declinant, sæpe extrema potius perpeti parati, quam ut coram iis, de jure injuriisque suis experiantur. Atque, habent quoque in hanc rem antiquorum præcepta, de quibus, cui vacat, consulere licet Gittin cap. ult. Maimonidem Hilchot Talmud Tora cap. 6. §. 9 & Hilchot Sanhedrin c. 26. § 7. Schulchan Aruch in Hilchot Dajanim num. 26. Abarbenel. Comm. in Pentat. p. 365. col. 2. quorum nihil adducimus, nisi quod, quia sic commoditas fert, huc spectantem, memorabilem locum R. Salomonis ad Ex. XXI. 1. in Venetis & Buxtorfianis Bibliis omissum, ex nostro MS. (cum quo Pentateuchi cum tribus Targumim & R. Salomone editio, fere convenit, nisi quod ad Christianorum odium averruncandum mitiora quædam verba, pro durioribus substituuntur,) producere, & ingentem lacunam supplere, operæ

operæ

peræ pretium esse existimo. Post verba igitur לאכול לפני האדם subjicere oportet sequentia: *Pentat.cum 3.Targ.
לפניהם ולא לפני גוים * ואפילו ידעת: בדין אחד עובדי
שהגוים * דנין אותו כדיני ישראל אל תביאהו בערכאות אלילים
שלהם שהמביא דיני ישראל לפני גוים * מחלל *שהם *כמוהם
את השם ומיקר שם עבודה זרה להחשיבה * שני האלילים*
כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים כשאויבינו להחשיבם
פלילים זהו עדות לעילוי יראתם: Id est: (Scriptura ait: Hæc autem judicia quæ propones) *coram illis*: (postremum ἐμφατικῶς positum: notat enim, Hebræis, fidelibusque judicibus, causas proponendas) *neutiquam vero Gentilibus. Atque si vel maxime constet, de controversia aliqua, quod eodem, quo Judæi modo, Gentiles eam decidant, non tamen ad illorum tribunalia illa deferenda: qui enim coram Gentilibus, de judaicis litibus actiones intendit, is profanat nomen Dei, idolorum vero nomen effert, iis dignitatem quandam conciliando* Q.S.E. (Deut. XXXII. 31.) Non enim ut rupes nostra, rupes illorum est, ac inimici nostri sunt judices. (Sensus:) *Cum ii, qui nos odio habent, judices existunt, id quasi testimonium est tributi cultus illorum terriculamentis.*

tis. Non igitur admodum juvat me Sutdiadis cædes, ut obtineam, futilem, & abſurdã eſſe illam παράδοσιν, quam per manus nobis tradere Gemarici ſatagunt, quaſi nimirum a religione ſua alienum crediſſent Synedrii Senatores, foris, extra Liskat Haggaſit, conventum inſtituere, & de cauſa capitali deliberare. Habeo enim longe certius firmiusque argumentum, quo id probatum dabo, dummodo illud prius adjecero, Gemarico commento futilius longe, magisque abſurdum & a veritate alienum eſſe, quod Toſiphtæ autores addunt, ita ceſſaſſe Synedrium, ut tamen ſubinde, per opportunitatem, ad ſuum Liskat Haggaſit, (illorum activitatis ſphæram merito vocaſſent Scholaſtici,) reverterentur, atque in caſu ſimili, JESUM CHRISTUM, Dominum Deumq; noſtrum, capitis damnatum eſſe. Medius fidius unice hoc mihi videntur agere voluiſſe homines iſti, ut mendacia mendaciis tegerent, ne perpluat. Nos, contra reputando, fatemur quidem, & faſſi pridem ſumus, a Synedrio mortis ſententiam adverſus Servatorem fuiſſe pronuncia-

nunciatam, & fuisse pronunciatam, nòn dicis causa, sed vere & cum effectu, nisi ad eum rem deducere, metus terrorque obstitissent. Ita enim nos sentire Marcus compellit, cujus locum ex cap. XIV. 64. in iis quæ præmisimus, adductum, ut tanto illustriorem reddamus, Syriacam nunc superaddimus translationem, quæ habet: ܗܢܘܢ ܕܝܢ ܟܠܗܘܢ ܕܢܘ ܕܚܝܒ ܗܘ ܡܘܬܐ *Illi vero omnes* judicarunt, *quod reus sit mortis.* Proinde, cum nihil aliud obstet, κατακείνειν, quod habet fons; & ܕܢ quod substituit Interpres, id est, *condemnandi*, & *judicandi*, de Judicibus pro tribunali sedentibus, & de vita hominis deliberantibus, enunciatas voces, eo sensu accipimus, quem in omnium animis ultro progenerant. Sed, illud præterea Christiani (nam, inter nos hæc nunc aguntur, & scio, ista ad Judæorum linguas compescendas non valere) certius certo compertum habemus, quicquid illius negotii gestum est, non accidisse in Templo, ubi Liskat Haggasit erat, verum ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἀρχιερέως, *in aula Pontificis maximi*; vel, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀρχιερέως, *in domo ejusdem.* Syrus vocat:

ܠܕܪܬܗ ܕܪܒ ܟܗܢܐ item ܒܝܬܗ ܕܪܒ ܟܗܢܐ
ibi enim convenerant, οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, *primarii Sacerdotes, & universum Synedrium*, & illuc, præter Johannem, hujus deprecatione apud ancillam ostiariam, Petrus quoque ingressus erat, sedens ibi cum ministris, & ad ignem se calefaciens. Testes sunt Marcus c. XIV. 54. 55. Johannes c. XVIII. 15. 16. Matthæus item cap. XXVI. 58. 59. Lucasque cap. XXII. 54. 55. Apage igitur procul a nobis ineptias de Synedrio non celebrante judicium in capitali causa, nisi in Liskat Haggasit, & apage præcipue turpissimum mendaciū quoque, de illic sedente Synedrio, cum de capite Servatoris nostri anquireret. Sic falsi criminis manifeste reos jamdum tenemus Talmudistas cum Tosephot, etiamsi minime addam, plane ἀσύστατα esse quæ tradunt, nec fieri posse, ut simul & cessasse dicatur Synedrium ante urbis excidium, & toties rursum prorsum cursasse, ac modo latebras quæsivisse, modo ad domicilium munusque suum esse reversum, & vixisse in claritate. Deprehendit contradictio-

nem

nem ipse Præclarus Seldenus, quare, ad ejus suspicionem tollendam, hanc illi excusationem adferre visum est ; *Nemo quidem*, inquit, *Ebraicis literis paulo versatior, nescit verbum* בטל *tam* impediri, cessare, intermittere, *quam* sufferre, *aut* auferre *denotare. Ita tamen ut ablatio ejusmodi significare commode possit temporaneam cessationem solummodo, seu intermissionem, aut in desuetudinem abitionem, non juris omnino seu rei ipsius deletionem. In Threnis legitur* זקנים משער שבתו Presbyteri *seu* Seniores defecerunt de portis ; *ubi Chaldæus* סביא מתרע סנהדרין איתבטלו Presbyteri ex porta Synedrii cessarunt: *simili* ה״ בטל *notione*. Sed, non tam facile magnæ lites componuntur, & frustra Vir Doctus laborem insumsit. Etenim, cum בטל dicunt Talmudistæ, fere semper cessationem omnimodam, & vix, eam quæ est longissimi temporis, multumque ultra quadraginta annos sese porrigit, significant, nedum, ut eam, quæ intra hunc terminum, varias admittit intercapedines, velint intellectam. Sufficiat provocare ad solum ultimum

 caput

caput Mischnæ in Sota, ubi toties phrasis repe-
titur. Ajunt: משמתו נביאים הראשונים בטלו
אורים ותומים משחרב בירת המקדש בטל השמיר
ונופרת צופים: *Simul ac Prophetæ priores fa-
to functi sunt, Oraculum pectorale cessavit.
Templo desolato, cessavit Schamir, & acœtum
mel.* Mox: משמת רבי מאיר בטלו מושלי משלים
משמרת בן עזאי בטלו השדקנים: *Mortuo R.
Meir, cessarunt, qui homines erudiebant parabo-
lis. Mortuo* τῷ *Asai filio, cessarunt lucubrantes.*
משמת בן זומא בטלו הדרשנים *Mortuo Sumæ
filio cessarunt interpretes.* Iterum: משמרת רבי
עקיבא בטל כבוד התורה משמת רבי חנינא בן דוסא
בטלו אנשי מעשה: *R. Akiba mortuo, cessavit
decus legis. R. Chanina Dusæ filio mortuo, cessa-
runt viri thaumaturgi.* Denique: משמת רבן
יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה משמת רבן גמליאל
חזקן בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות משמת
רבי ישמעאל בן פאבי בטל זיו הכהונה משמת רבי
בטלה ענוה ויראת חטא: *Mortuo R. Jochanane
Saccai F. cessavit splendor Sapientiæ. Mortuo
R. Ga-*

R. Gamaliele Sene, cessavit honos Legis, simulq; mundities & sanctimonia intermortua. Rabbi Ismaële Filio Pabi defuncto, cessavit splendor Sacerdotii. Mortuo Rabbi (Juda Sancto,) *cessavit modestia, & timor peccati.* Non potest in his locis omnibus בטל sive *cessare*, alio sensu accipi, quam de vera amissione rerum, quibus additur; gignit igitur profecto sensum eundem, cũ in ipso illo Mischnæ loco, & alibi, prædicatur de Synedrio. Neque officit nobis quicquam, illud, quod ex Chaldæo Seldenus allegavit. Nam, ut demus Paraphrasten convenienter Hebraica Threnorum esse interpretatum, deplorat proinde Jeremias Synedrii omnimodam sublationem, dum judicibus in exilium deportatis, halcyonia & justitium in foro erant, & saltem, quoad ille viveret, nullæ amplius actiones Hierosolymis instituebantur: ut ideo Propheta aliud nihil, quam, Synedrium occidisse & extinctum esse, dicere posset. At, de Talmudistis, alia res est, nec iis licebat hoc sermone uti, si id exprimere volebant, ita sublatum e medio fuisse Synedrium, ut tamen

men ipsius usus subinde revocaretur. Quod superest, illud demiror, Viros Eruditissimos, Lightfootum & Seldenum, Talmudistarum de cessatione Synedrii quadragesimo ante urbis devastationem anno, (prout in nostris Codicibus legitur) assertum, tam acerrime tueri, & tamen ne leviter quidẽ solicitos fuisse, quomodo reliqua quoq; salvarent, quæ uno & eodem anno simul contigisse iidem Scriptores adjiciunt. Atqui, exinde non leve causæ eorundem patrocinium accessurum erat, si ostenderent, totam παράδοσιν sibi constare. Volunt præterea Talmudistæ, quod quadragesimo ante urbis excidium anno לא היה גורל עולה בימין ולא היה לשון של זהורית מלבין ולא היה נר מערבי דולק והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן: *Non ascenderit amplius sors* (hirci Deo sarcandi) *in manum dextram, neq; ligula coccinea albuerit, neq; lucerna vespertina arserit, &, quod portæ templi, ultro sua sponte adapertæ fuerint.* Nimirum, sine dubio animadverterunt Viri Docti, quam minime hæc sesquianno aut triennio ante Christi crucifixionem conveniant, & non satis commode ista divisa esse tempori-

pori-

poribus. At, cum nostra opinione, prout supra eam explicavimus, uti optime congruit illud de templi portis sponte patefactis, ita apte quoque quadrant, in misera & calamitosa Reipublicæ Judaicæ, quæ mox sequentem cito pede πανωλεθρίαν fatalemque periodum præcesserunt, tempora, miracula reliqua; ut ea, excisionis, & omen dici queant, & principium; ac clarissimis patuerit indiciis, perituras Hierosolymas perdere prius DEUM. Quanquam, ut verum fatear, quia de istis Josephus silet, nec uspiam portentorum, quæ tamen perpetua, & templo suo coæva volunt Judæi, etiam ubi res quibus hi ea adhæsisse volunt, ipse sermone persequitur, mentionem ullam fecit, ægre fidem apud me inveniunt. Accedo enim ac libens, sententiæ Illustris Herois Josephi Scaligeri, quando in Prolegom. æterni Operis de Emendat. Temp. Josephum, *diligentissimum*, καὶ φιλαληθέστατον *omnium Scriptorum* vocat, *&, non solum in rebus Judaicis, sed etiam in externis, tutius illi credi, quam omnibus Græcis & Latinis,* asseruit. Atque huic effato, illud amplius audacter adjicio, in rebus quidem Judaicis, tutius

Jose-

Josepho credi, quam Rabbinis & Talmudistis omnibus. Quin, & eo præterea ingenio natus sum, ut non tantum Mirabiliariis (quod S. Augustini notum verbum est) novis, sed & antiquis,

Magis audiendum, quam auscultandũ censeam.

* * *

KAὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα. Hæc enim sunt, ARNOLDE CLARISSIME, quæ circa nobilem Scripturæ locum, nuper sum commentatus. In quibus, uti illud, inter cætera, vere ac ingenue præstiti, quod, Vir Amplissimus, Bellici Judæorum Ducis, Signorumque ejus πρόμαχος, alios agere, publice cum obtestatione jussit; hoc est, opinionem illius, ea, qua par erat modestia, nihil aliorsum, atque dictum fuerat, detorquendo, non perfunctorie perpendi, rerum simul testimonia in medium afferens. Ita, cum hæc nostra olim emittentur, & in manus hominum venient, mutuam similemque æquitatem, tum ab eo, tum ab aliis, qui ista examinare dignabuntur, non spero, sed plane confido. Neque enim te, VIR OPTIME, id de me arbitrari velim, quasi veritatem penitus me assequutum esse existimem: assequi tamen illam laboravi, quamobrem, si quis rectiora me docebit, huic ego magnam & solidam habebo gratiam. Haud alio pretio hæc sacra constant, quam ut cuique citra metum ac verecundiam, profiteri liceat quod sentit,

neq;

neque magnum in ea re malum, si diversi, diversa in talibus persuasi sint, ἀγαθὴ δ' ἔρις ἥδε βροτοῖσι, excitat enim ipsa velut aculeis viros eruditos, ne illorum intentio relanguescat. Quod de ipsis hominibus nonnemo eleganter dixerat, idem ad eorundem judicia non incommode transferre licet, nempe, pati ea sæpe suos manes, & optima illa esse, quæ minimis urgentur. Atque hæc sola causa est, cur in sententias eorum, qui Sacrum textum, sive ex propria conjectura, sive ex hariolatione variarum lectionum, præsertim in re gravi (nam, de virorum aut locorum propriis nominibus, aut numeralibus verbis, ipse non admodum repugno) emendare instituunt, invitus descendam, cum hac fenestra patefacta, multa temere irrumpere queant, majestati sacrarum literarum vim allatura & injuriam. Neque vero, quod iterum dico, si Gen. XLIX. 10. aliter in Samaritano est, ac nostri nunc legunt Hebræi Codices, continuo id argumentum fuerit variantis olim lectionis. Nam, qui Samaritanum exemplar transcripsit, potuit hallucinari, potuit recte scripta prave legere, potuit opinari aliter legendum esse, quam habebat præ oculis. Imo, potuit longe facilius in Samaritanum codicem, negligenter semper habitum, sphalma clam irrepere, quam in Hebraicum, tanta cura, tanta solicitudine, ut ex admiratione in stuporem omnes rapiantur, custoditum. Arnoldus Bootius in Epistola ad Jacobum Usserium, Archiepiscopum Armachanum, quæ Parisiis An. 1650. typis excusa prodiit, narrat illi Præsuli, *se Pentateucho Samaritano, quem Cottottæ Bibliothecæ is donaverit, Londini usum esse, erratisq; scriptionis tantopere illum scatentem deprehendisse, ut in sola Genesi, præter septuaginta vel leviora, vel talia, quæ pervicacior aliquis negare posset in mendo cubare, observaverit centum undecim ad minimum vocabula manifestissime vitiosa, & pleraq; admodum monstruosa, nihilq; omnino*

Q *signifi-*

significantia; alia autem satis usitata, ac suas significationes habentia, sed a locis illis, in quibus aliorum loco scripta sunt, in totum aliena: & tamen codicem illum non esse plebejum aliquem aut rejiculum, sed unum de melioribus; quippe librum magnum in folio, chartâ pergameni æmulâ, optimo atramento, literis accuratissimis, ac fere dotrantalibus, justo & marginum spatio, & vocum ac versuum intervallo exaratum; idq; non a triviali aliquo scriba, sed a primario gentis Sacerdote, qui nomine Ithamar ben Aharon ben Ithamar, eum Anno 764. regni Ismaëlitici, in urbe Damasco descripserit. Quæ, si vera sunt, graviter laborat quoq; fides cæterorum MSS. (quales equidem me non tractasse fateor) Samaritanorum Codicum, ut multum in recessu eos habere credamus. Porro, nec Samaritanus Codex, quatenus editus extat, magni pretii æstimandus est, juvatque etiam de isto, Doctissimi Bootii, quando jam semel ejus opera uti cœpimus, ex eadem Epistola audire sententiam. *Admirabilis*, inquit, *est istius hominis* (Ludovicum Capellum sermone suo notat) *vertigo, adeo parum sibi constantis, ac res adeo insociabiles penitusq; ἀσυςάτως copulantis; ut eodem illo loco, ubi probatos tantum Codices, ut par est, ad conferendam hanc symbolam admittit, Codicem Samaritanum ac τῶν LXX. in isto censu nominet; a quo illi certissime, atq; ob rationes gravissimas excludi merentur. Septuaginta quidem, ob rationem modo allegatam: Samaritanus vero, ob apertissima ac prorsus indubitata νοθείας indicia, atq; ob plurimas & magni momenti corruptelas data opera in ipsum invectas: quæ clare demonstratæ a doctissimo viro D. Johanne (*Henrico*) Hottingero, in peculiari de ea re tractatu (cui varias adhuc confirmationes, si opus foret, adjungere in promtu mihi est) omni eum autoritate spoliant, ac prorsus ἀπόβλητον & aspernabilem efficiunt, apud omnes æquos & intelligentes istarum rerum æstimatores; utut Capello visum fuerit, Morinum suum in hoc sequi potius, corruptumq; ac nihili librum, cum elogiis in medium producere, ac pro notabili hebraici textus exemplari apud imperitos venditare.* De reliquo, illud unum addo, quod dudum viri cordati ante nos sapien-

pien-

pienter monuerunt, æquum esse, ut seri nepotes, S. Patris nostri Hieronymi sequamur exemplum, qui quoties veterum Interpretum versionem ab Hebræo textu discrepare deprehendit, non eos aliter atque aliter, sed vero male legisse, ac turpiter lapsos esse pronunciavit. Adscribam unum & alterum locum, eosque appositos, dum unice ad permutationem literarum Daleth & Resch, quæ nunc quoque in disceptationem venit, attinent, iisque omnem hanc causam finiam. Scilicet, ad Es. XXVIII. 9. scripsit Hieronymus: *Quod autem verbum hebraicum,* רעה *quod omnes verterunt* scientiam, *soli Septuaginta* κακά, *id est*, mala, *interpretati sunt: error perspicuus est. Prima enim litera resch & daleth parvo apice distinguuntur.* Sic, ad Ezech. XXI. 2. habet: *Quodq; dixere*, Ducem Nageb, *melius habet in Hebræo*, agri vel regionis meridianæ: *non enim* sar, *ut putaverunt Septuaginta, quod verbum* ducem & principem *sonat, sed* sadeh *scriptum est, quod proprie* agrum regionemque *signat: & propter daleth & resch literarum similitudinem error inolevit.* Item ad c. XXVII. 15, *Filii Dadan: pro quo nescio quid volentes Septuaginta, filios Rhodiorum interpretati sunt, nisi forte primæ literæ falsi similitudine, ut pro Dadan legerent Radan.* Et mox, commate 16. *Syrus quoq; fuit negotiator Tyri: pro quo in hebraico positum est* aram, *in cujus loco Septuagina* homines *interpretati sunt, pro* aram *legentes* adam, *daleth & resch literarum, ut supra, decepti similitudine.* Rursus ad c. XLVII. ejusdem Prophetæ, ait: *Quod in Septuaginta ponitur* φοινικῶνος, *id est* palmeti, *in hebraico non habetur, pro quo nos* metiemini *interpretati sumus, errorq; manifestus, quod pro* thamodu, *literæ decepti similitudine, resch & daleth, legerunt* thamaroth. Paria ad Amos I.

 1. com-

1. commentatur: *In eo autem loco, ubi Septuaginta transtulerunt:* in Accarim, *Theodotio ipsum verbum hebraicum posuit* nokedim, *quod Aquila vertit* ἐν ποιμνοτρόφοις, *Symmachus & V. Editio*, ἐν τοῖς ποιμέσιν *id est, in pastoribus. Et puto propter daleth & resch similitudinem hic quoq; deceptos, pro* nokedim *quasi* nokerim, *& exinde* accarim *posuisse sermonem: quanquam in principio nominis, nun litera, nullam relinquit excusationem erroris.* Iterum, paulo post, commate 4. legimus: *Ubi in hebræo habetur* Benhadad, *& unum nomen est, Septuaginta interpretati sunt* υἱὲ ἄδερ *id est, filii Ader, resch & daleth elementorum falsi similitudine. In eo quoq; loco, ubi nos dicimus,* de domo voluptatis, *quod hebraice dicitur mibbeth heden, & omnes similiter transtulerunt, Septuaginta interpretati sunt* ἐξ ἀνδρῶν χαῤῥὰν, *id est, ex viris Charran, daleth mediam nominis literam resch arbitrantes.* Sed, de his, jam satis dictum esto, & vereor, ne quid nimis. Tu vero, VIR CLARISSIME, vidisti sine dubio, Paradoxa de Nummis Ebræorum, quæ flos eruditorum Germaniæ, HERMANNUS CONRINGIUS ὁ πάνυ, noviter edidit, & quibus, Exercitationem Academicam, de Republica Ebræorum, itemque Commentariolum de initio anni Sabbatici, & tempore messis Ebræorum, subjunxit. Teneo librum, dono ipsius Incomparabilis Autoris, quo, insignem perpetuamque apud me inivit gratiam. Magna refertus est doctrina, uti sunt ejus Viri omnia, atque iis, quæ nos de absoluti imperii forma cum sub Regibus Judæi essent, in Dissertatione hac, adversus Talmudistas asseruimus, si addas, quæ Vir, quo πολιτικώτερον neminem cognovimus, ad hanc thesin confirmandam, ex suæ disciplinæ regulis principiisq; solertissime arguit, non dubitabis de veritate. Licebit igitur, pronunciato nostro, cũ ista extra

limen

limen in aliorum conspectum prodire volent, robur addere his validis suppetiis, quæ porriguntur. Cæterum, partem Præfationis libri, me facere voluit, quatenus & effusus est in nostras laudes, & censura, qua humanior fieri nulla poterat, animadvertit in id, quod ad Sotam commentans scripseram, verisimile mihi videri, non extare ullam amplius veræ antiquitatis Hebræorum monetam usquam gentium, sed omnem omnino pridem periisse funditus; testem & suffragatorem deinde allegans, *Carolum Patinum*, Virum eruditissime doctum, & expertissimum in omni Re Numinaria. Agnosco ex utroque argumento affectum, & fecisset me superbũ suis elogiis, nisi mea me moneret contubernalis tenuitas, quã longe supra meritum, prædicatione me extulerit. Vere igitur de illo dici potest, quod de Artemidoro suo scripsit Plinius Junior; Virum alioqui prudentissimum, in hoc uno interdum, honesto quidem, sed tamen errore versari, quod eos quos amat, pluris quam sunt arbitratur. Amat enim profecto nos, & ita velim, promerentem me, ætatem amet. Ad censuram quod attinet, dolenter paululum tuli, cum eam legerem, tam male mihi rem successisse, ut quem patronum & defensorem meæ de Hebræorum nummis amissis causæ, paraveram, eum nunc vinetis meis nocere, & illa cædere experiar. Nam, in Addendis ad Sotæ Annotata p. 575. cum prius ad nostram sententiam, de Hebræorum nummis ad interitum redactis, digitum intendissem, hæc ipsa verba postea subjeci: *Video, idem prorsus placere, Viro, judicio & eruditione inter nostrates maximo,* Hermanno Conringio, *dum lego Epistolam, quam ad Joh. Henricum Hottingerum scripsit, quæq; inter cæteras p 413. comparet. Ejus insignis autoritas, opinionem nostram vehementer*

 com-

commendabit. Non igitur dissentio a Viro in quovis doctrinæ genere excellenti, vel leviter, ipseque, id quod res erat conjecturavit, cum in mentem ei venerunt, quæ in eruditissima illa Præfatione sic proloquitur: *Fortasſis etiam elegantissimo Patino in animo fuerunt soli nummi isti, qui Ebræos habent characteres inscriptos, quoniam hi κατ᾽ ἐξοχὴν Ebræi audiunt*. Hoc enim mea fide serio testor, nec alios mihi fuisse in animo, quando aut cum Patino agebam, aut in Sotam commentabar, unde & de hujus commatis moneta unice actum mihi, ac ne verbo quidem, ejus, quæ Samaritanas literas insculptas habet, feci mentionem. Secus si sensissem, qua fronte provocare poteram ad illam Hottingero scriptam Epistolam, nam in ea, charactere Samaritano insignitos nummos, tanquam veros & genuinos vindicari, cernebam oculis. Nolim tamen vitio vertere Viro Celeberrimo, quod aliter dicta nostra accepit, sunt enim, fateor, expressa negligentius, &, quod ipse voluit, significare videntur, eamq; ob incuriã merito fero pretium. Sed, more hominum loquutus sum, quibus vulgo, soli Hebræi nummi sunt, qui quadratas literas exhibent, & quibus, elementis Samaritanis notati, Samaritani quoque audiunt. Atque sane, priores semper curavi unos, illi ad me attinent, a reliquis, occulto odio, alieniore fui animo, quia insanum difficilem de veterum Hebræorum literis controversiam, & ad quam ego nunquam accessi, ut non incertior multo rediverim, quam dudum fueram, mihi magis intricant, nec me eo pervenire sinunt, quo libenter vellem. Inseruerat Clarissimus Patinus, libello, quem de Cognitione Numismatum Gallice edidit, caput de Hebræorum, Pœnorum, Hispanorum, & Gothorum Nummis, quod ibi est duodecimum numero, asserens inter alia, Siclos Judæorum, in una parte referre Virgam Aaronis, in altera Calicem cum Manna, custoditum in sanctuario. Quoniam vero subjecerat ectypam scalpturam Sicli, quales passim cum literis

teris quadratis, & non (qui mannæ convenire videbatur) rotato, ſed fumigante cratere, circumferuntur, judiciũ ſuũ ſuſpendens, verumne an adulterinum illum crederet, hinc, cum Præſtantiſſimus Virorum nos viſitaret, de Siclis ejusmodi ſermones miſcuimus, & quid iſte fumus in mannæ vaſculo ſibi vellet? quærebam. Addidi, hanc exhalationem, in oculis virorum acutum cæteroquin cernentium, id progeneraſſe, ut alia omnia potius, quam mannæ calicem, ſe intueri arbitrarentur. Scripſiſſe Calvinum in Lexico Juridico: *Quod ad Sicli, dum moneta eſt, figuram attinet, in una facie habebat Aram cum circumſcriptione* שקל ישראל *in altera facie virgam Aaron, cum circumſcriptione* ירושלים קדוש Jeruſalem Sancta. *Voluerunt autem duabus illis picturis, Ara & Virga, tanquam ſymbolo ſignificare Sacerdotium & Regnum.* Scripſiſſe Theologum non infacundum, in Homiliis: **Der Tempel zu Jeruſalem hatte ſeine beſondere ſilberne Müntze / nemlich den Seckel des Heiligthums / und galt ohngefehr einen halben Thaler. Da lieſſen ſie auf einer Seiten prägen / die Ruthe Aarons / die gegrünet und Mandeln getragen hatte: Auf der andern Seiten aber einen Kelch / mit rauchenden Weyrauch: die Uberſchrifft war auf der einen Seiten: Die heilige Stadt Jeruſalem: Auf der andern: Seckel in Iſrael.** Cum neutrum probaremus, & nec Aram, aut Aaronis baculum, (dubium enim eſt quo reſpexerit Calvinus) pro Regni ſymbolo, neque calicem, pro incenſa adolendi vaſe capere poſſemus; poſt multa tandem aſſeverabat Patinus non eum tantum, quem dediſſet nummum, ὑποβολιμαῖον eſſe, ſed omnes præterea, quos uſpiam gentium, in Cæſaris, Regum, & Principum gazis, cum Hebraicis viderit literis, ejusdem judicare ſe commatis. Haud aliter animatus eſt Celeberrimus Conringius, palam pronuncians, probansque argumentis: *Nullum nummum characteribus Hebraicis vulgo jam uſitatis ornatum, eſſe bonæ notæ, aut multum vetuſtum.* Proindeque, idem p. 67. Paradoxorum, optime conjecit, in Siclis cum charactere Aſſyriaco, ex imperitia rudis rerum ſacrarum hominis alicujus, ſive Judæi, ſive Chriſtiani, mannæ urnam, quam fidei indubitatæ cum Samaritana inſcriptio-

ptione Sicli conſpiciendam præbent, in thuribulum mutatam eſſe, quæ mutatio, poſt pari imperitia fuerit propagata. Enim vero, multum omnino debet Reſpub. Literaria Conringio, qui nunquam deſinit bene de ea mereri, atque poſt tot alia, admirandi ingenii monumenta, quæ in omne ævum perennabunt, hoc novum ſpecimen, conſummatæ ſuæ doctrinæ edidit. At plura ab illo exſpectat, & jure ſuo videtur poſcere flagitareque, ut, quod poteſt, & poteſt ſolus, quæ ad veterem noſtræ gentis Rem Nummariam, cujus ignorantia nos tam graviter exercet, pertinent, libens volens nos tandem doceat. Squalet non tam ævo & macie, quippe ætate juvenior, DEA MONETA noſtra, quam mœrore, quod propemodum ſola deſeritur, cum illæ quæ aliis olim gentibus obtigerunt ſorores Divæ, non in minore etiamnum ſint veneratione, quam olim fuerant, cum pecuniam ſuam inter mortales ſpargerent. Agam vero hanc cauſam, apud Venerabilem Præſulem noſtrum, & primarium in hac Academia Theologum, *Johannem Saubertum*, Conringii Generum, cujus benevolentia pleniſſima fruor, rogaboque, ut ad cultum & ornatum Divæ conciliandum, Optimum Socerum ſuis precibus permoveat. Certe nihil ſe dignius unquam molietur Conringius, nihil gratius & acceptius Patriæ, eruditis, poſteritati denique, præſtabit. Sed, quorſum abripit me, O NOSTER ARNOLDE, dulcedo quædam tecum loquendi? Modum, quem etiam in libro tenere præcipiunt, ego ne in Epiſtola quidem, obſervo. Verum, id ſi peccatum eſt, peccatum tamen non magnum eſt, eique apud te, jam paratam ſpero veniam. Scis enim probe, non cuivis datum eſſe, quod Lucilio ſuo tribuit Seneca: *Habere verba in poteſtate, non efferri ab oratione, nec trahi longius quam deſtinaveris.* Nondum tamen linguam cum ſtylo inhibeo, & prius tibi, quem ſcio mea ſolide ſoſum gaviſurum eſſe gaudia, narrandum eſt, quantum boni fors fortuna improviſo & inopinanter mihi ante paucos dies objecerit. Præter prægrandem enim faſcem Arabicorum, & recentium Latinorum ac Italorum librorum, quos Florentiâ mihi miſiſſe noviſti, *Antonium Magliabechium*, Ampliſſimum Clariſſimumque Virum, & quem jam ubique terrarum, non ut huma-

humanum & eruditum hominem, sed, ut humanitatem & eruditionem ipsam deprædicant: donavit insuper mihi, eodem tempore, (uti solent fata, & res secundas & adversas meas, opportune in unum concludere diem) Nobilis & Consultissimus Amicus noster, *Joh. Elias Keslerus*, Serenissimi Ottingensis Principis Consiliarius, Codicem veterem MS. Spiræ repertum, quem ego maximi facio, licet opistographus sit, & minutissimis literis, aciem fere oculorum effugientibus, perscriptus. Complectitur enim principio, Comentarium in priores duas Terentii fabulas, & tertiæ partē, reliqua, eheu! desiderantur. Succedit postea eorum quæ Servius in Virgilii libros Æneidos, uberius fusiusq; commentatus est, scita & elegans contractio sive epitome. Neuter horum librorum, quod equidem sciam, publice extat, atque si hæc ita se habent, vehementer ambo digni sunt, ut ab interitu vindicentur. Illæ imprimis in Terentium notæ, mihi pulchræ & luculentæ videntur, ac præcipue τὸ σεμνὸν, quod huic Comico eximium inest, perpetuo ostendunt. Ex indiciis quibusdam colligo, Seculo IX. circiter post Christum natum vixisse Autorem, sed, de quo amplius deliberandum fuerit. Nunc, Vale multum, VIR CLARISSIME, & nos, ceu soles, ama. Altdorfi Noricorum a. d. XX. Novembris. A. C. cIↄ Iↄc LXXV.

* * *

Ehodum ARNOLDE Doctissime!

CRedebam, me nihil ad scribendum habere reliquum, & jam in occludenda epistola occupabar. Sed, commodum venit mihi in mentem, fieri posse, ut ipsum ἀπόσπασμα Lipmanniani Carminis, ad rem præsentem faciens, requiras, atque, ut illud ad quædam, quæ disseruimus, intelligenda, non utile tantum, sed & necessarium judices. Quamobrem, quia restat aliquid pagellæ, id,

quod fortaſſe præmiſiſſe ſatius fuiſſet, dabo hoc, etſi alieno nonnihil loco, cum verſione, vel potius paraphraſi. Eſt enim profectò dirum illud poëma difficillimum, nec percipi ſenſus poteſt, niſi multa ex Libro Nizachon, cujus ſummam conficit, ſuppleantur. Fateor quoque, circa exponendum verbum אונצ״ין quod in iſtis adhibuit infamis Poëta nebulo, aquam mihi plane hærere, nec poſſe me conjectura aſſequi, quid vere ſibi velit. Latinum *Unctio* videtur valere vox, & *Chriſtus* noſter, ſive *Meſsias*, qui ab *ungendo* nomen habent, innuitat, non admodum cohæret ea ſignificatio cum orationis contextu. Si quis tamen acriter contendat, eſſe omnino illud vocabulum, non litigabo adverſus eum, & mirum non eſſet, ſi etiam hic, prout alibi, in adhibendis Latinis verbis, ſe turpiter dediſſet Lipmannus, qui, Latinæ linguæ peritiam venditans, ita voces effert, uſurpatque,

ut Arcadiæ pecuaria rudere credas.

Vale iterum, ARNOLDE mi, Vale ex animo.

ויען המין וישא מושלו:
עד כי יבא שילו:
משיב על הקללה:
הקהה את שיניו למען תיורא:
למי אונצ״ין אתה קורא:
למלכות בית דוד שבטלה:
ארבע מאות שנת נעצר:
קודם לידה ותלייה:

כשהגלם

כשהגלם נבוכד נצר׃
ועיור עיני צדקיה׃
תען לכסיל כאיולתו׃
שבט נשיא שילה
שלייתו הוא בן דוד לעת הגאולה׃

Sed, inſtat Hæreticus, atq; nobis parabolas ſuas occentare occipit:

(*Cum illo Gen. XLIX. 10.*) Donec venerit שילו (*mire paratragœdians, quaſi exinde neceſſario conſequatur, Meſsiam pridem veniſſe.*)

Tu vero, dilue iſta maledicta,

Et hebeta homini dentes, (*obtundeq; os,*) ut totus contremiſcat.

(*Dicito:*) Quid exiſtimas innui iſtis verbis?

Anne Regnum Domus Davidicæ? At vero, iſtud deſierat

Univerſos quadringentos annos

Anne nativitatem & ſuſpenſionem (*veſtri Redemtoris,*)

Cum Nebucadnezar Juadaicam gentem in captivitatem abduceret,

Et Ze-

Et Zedekiæ erueret oculos.
Responde stulto secundum fatuitatem ejus,
(*Inquiens : Vox*) שבט Principem (*designat, qualem nostra gens in Ægypto, ex stirpe Davidica descendentem, adhuc habet. Falsum igitur, Judæos* שבט *amisisse. Verbum*) שילה
A שליה (*quod* Secundinam *significat, deflexum est, idq; innuit Mesiam*) Davidis filium, futurum nostrum Salvatorem.

